Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

ХАЛҚ СЎЗИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

1998 йил · 4 июнь, пайшанба

Сотувда эркин нархда · № 112 (1893)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

САЛОМАТЛИК ВА ГЎЗАЛЛИК МАРКАЗИ

Жиззах вилоятида республикамиз мустақиллигининг етти йиллигигача бир қанча муҳим иншоотларни фойдаланишга топшириш режалаштирилган. Яқинда вилоят маркази — Жиззах шаҳрида ёпиқ сув спорти саройи очилган бўлса, куни кеча бу ерда Саломатлик ва гўзаллик маркази иш бошлади.

Бу шинам марказ Жиззахда фаолият кўрсатаётган "Мир Улуғбек" хусусий савдо-ишлаб чиқариш фирмаси томонидан бунёд этилди. Марказда косметика салонларидан ташқари сауна, бассейн, сартарошхона, тиш даволаш пунктлари мавжуд.

Саломатлик ва гўзаллик маркази очилиши маросимида Бош вазир ўринбосари, республика Хотин-қизлар қўмитаси раиси Д. Ғуломова, вилоят ҳокими Ш. Мирзиёев сўзга чиқди.

Йўлчи ЖЎРА,
ЎзА мухбири.

ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ КЕНГАШИ СЕССИЯСИ

3 июнь куни Қаршида халқ депутатлари Қашқадарё вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди. Унда вилоятдан сайланган Олий Мажлис депутатлари, шаҳар ва туман ҳокимлари, республика вазирлик, қўмита, уюшма, компания ва идоралари раҳбарлари қатнашди.

Сессияда ташкилий масала кўриб чиқилди. Озод Пармонов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан вилоят ҳокими вазифасидан озод этилди. Депутатлар Президент Ислом Каримов тавсиясига биноан, Қарши шаҳар ҳокими вазифасида ишлаб келаётган Шуҳрат Бегматовни Қашқадарё вилояти ҳокими этиб тасдиқладилар.

Сессияда Президент Ислом Каримов нутқ сўзлади.

* * *

Шу куни Президент Ислом Каримов Шўртан газ-кимё мажмуи қурилишини кўздан кечирди. Хорижий сармоядорлар билан ҳамкорликда барпо этилаётган бу улкан иншоот мамлакатимиз иқтисодий салоҳиятини янада юксалтиришда муҳим аҳамиятга эга бўлади. Мамлакатимиз раҳбари бу ердаги иш суръати билан танишар экан, технологик жараён, бўлғусида олинадиган маҳсулот турлари билан қизиқди. Мажмуа фаолияти учун зарур бўладиган сув ресурслари, электр энергияси, транспорт, автомобиль ва темир йўллари, бошқа коммуникациялар қурилишини жадаллаштириш бўйича тегишли тавсиялар берди. Жумладан, қурилажак сув иншооти сиғими 16 миллион куб метрга етказиб, сув ресурсларидан нафақат саноат эҳтиёжи учун, балки экин майдонларини суғоришда ҳам фойдаланиш зарурлигини уқтирди.

Мазкур комплексни барпо этиш нияти 1978 йилда пайдо бўлган эди, деди Ислом Каримов. Лекин собиқ шўро давридаги камситувчи сиёсат, Ўзбекистоннинг иқтисодий юксалишини истамаган марказ бу ғояга тиш-тирноғи билан қарши турди.

Мустақиллик туфайли халқимиз азалий орзуларига эришмоқда. Бугун Шўртан газкимё мажмуи қурилиши қизғин давом этмоқда. Бир йилда 4,5 миллиард куб метр газни қайта ишлаш қувватига эга бўладиган бу янги корхонада асосий маҳсулот — газ конденсати, метан ва этан газлари, бензиндан ташқари яна кўплаб турдаги зарур маҳсулотлар ишлаб чиқарилади. Жумладан, этан гази қимматбаҳо маҳсулот — полиэтилен тайёрлашда асосий хомашёдир.

Президентнинг Қашқадарё сафари чоғида унга Бош вазирнинг биринчи ўринбосари Исмоил Жўрабеков, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари Темур Алимов, Усмон Худойқулов ва бошқа расмий кишилар ҳамроҳлик қилди.

Шу куни Президент Ислом Каримов Тошкентга қайтиб келди.

Беҳзод УСМОН,
ЎзА махсус мухбири.
СУРАТДА: сессия пайти.
А. ТЎРАЕВ олган сурат.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ФАРМОНИ

Ш.Р.Бегматовни Қашқадарё вилоятининг ҳокими этиб тайинлаш тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93-(12-банди) ва 102-моддаларига мувофиқ:

Шуҳрат Раҳимович Бегматов Қашқадарё вилоятининг ҳокими этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1998 йил 3 июнь.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ФАРМОНИ

О.Д.Пармоновни Қашқадарё вилоятининг ҳокими вазифасидан озод этиш тўғрисида

Озод Давронович Пармонов бошқа ишга ўтиши муносабати билан Қашқадарё вилоятининг ҳокими вазифасидан озод этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1998 йил 3 июнь.

ХАЛҚ БИЗДАН АМАЛИЙ ИШЛАРНИ КУТМОҚДА

Президент Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Қашқадарё вилояти кенгашининг сессиясида сўзлаган нутқи

Азиз дўстлар!

Муҳтарам депутатлар!

Энг аввало, бугун сизлар билан яна бир бор юз кўришиб турганимдан ғоят мамнун эканимни билдиришга ва сизлар орқали Қашқадарё халқига ўзимнинг чуқур ҳурмат-эҳтиромимни изҳор этишга ижозат бергайсизлар.

Қашқадарё вилояти юртимиз халқ хўжалигида тутган ўрни, унинг моддий ва маънавий салоҳияти, ориятли, мағрур ва танти инсонлари билан маълум ва машҳурдир.

Вилоятнинг пахта ва дон етиштиришдаги ўрни катта. Мамлакатимизнинг ривожи ва тараққиёти асоси бўлмиш ёқилғи маҳсулотларини етказиб беришда ҳам Қашқадарё етакчи ўринда туради. Ўзбекистон халқининг кундалик эҳтиёжига айланган табиий газнинг 90 фоизи ана шу ерда ишлаб чиқарилади. Толлимаржон ГРЭСи, Муборак гази, Шўртангаз, Кўкдумалоқ нефть кони ва бошқалар Қашқадарёнинг мамлакат иқтисодий тараққиётига қўшаётган жуда катта ҳиссасини кўрсатиб туради.

Ғузор-Бойсун-Қумқўрғон темир йўли қурилиши мамлакат халқ хўжалиги учун катта воқеадир. Бугун вилоятда ана шундай улкан қурилишлар салмоғи тобора ошиб бормоқда. Натижада воҳанинг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва маънавий тараққиёти тобора кучаймоқда.

Полиэтилен маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган Шўртан газ-кимё мажмуи қурилиши халқ хўжалиги учун алоҳида аҳамиятга эга. Бу корхона бир йилда 125 минг тонна полиэтилен, конденсат ва газ маҳсулотлари ишлаб чиқаради. Корхона қурилишига АҚШ, Германия, Япония ва бошқа давлатларнинг нуфузли компаниялари жалб этилган. Иншоот қурилишига 600 миллиондан кўпроқ АҚШ доллари миқдорида сармоя сарфланиши кўзда тутилган.

Қашқадарё бой тарихий маданиятга эга. Қадимий Кеш, Насаф, Косон, Ғузор ва бошқа ўнлаб шаҳарлар бу воҳа халқи ноёб маданиятидан гувоҳлик беради. Бу қадим шаҳарларимизнинг тарихий шуҳрати ёш авлодни ватанпарварлик ва истиқлол ғояларига садоқат руҳида тарбиялашга хизмат қилмоқда. Шаҳрисабзнинг буюк бобокалонимиз Амир Темур номини олган мўътабар орден билан мукофотланишида улкан бир маъно бор.

Шу билан бирга, холисона тан олишимиз керак, Қашқадарё вилоятида мавжуд табиий, иқтисодий ва молиявий имкониятлардан, авваламбор шу воҳада яшаётган меҳнаткаш, заҳматкаш, мард, кўпни кўрган халқнинг салоҳиятидан ва имкониятларидан тўлиқ фойдаланилмаяпти.

Барчамизни ташвишга солаётган баъзи бир бузилишлар кўп қиррали иқтисодиётни ривожлантириш борасидаги давлатимиз ягона сиёсатининг бажарилишига хавф солмоқда.

Ҳурматли дўстлар!

Бугун сизлар билан бундан икки ярим йил бурун мана шу залдаги мажлисимизда ўтган гапларни эслаб, очиқчасига сўзлашиб, сизлар билан берилган ваъдалар, келишилган масалалар ҳақида атрофлича фикр алмашиб, тегишли хулосалар чиқариб, янги режаларимизни белгилаб олишимиз керак.

Хўш, ўша мажлисда нима гаплар бўлган эди?

Агар ёдингизда бўлса, мен ўшанда вилоятнинг янги сайланаётган биринчи раҳбарига қарата: "Билиб қўйинг, мана шу юртнинг тақдирини сизга ишониб топширяпмиз. Сиз энди буларга бош-қош бўлинг, дардига ҳамдард бўлинг, кўнглига яқин бўлишга ҳаракат қилинг. Сиз шу элнинг фарзандисиз, унинг олижаноб фазилатларини ҳам, камчиликларини ҳам яхши биласиз. Вилоятни ўрганиш учун сизга вақт керак эмас, чунки шу жойда туғилиб-ўсгансиз. Бу жойнинг шароит ва имкониятларини сиздан яхши биладиган одам йўқ", деган мазмундаги сўзларни айтган эдим.

Ўшанда Озод Пармоновга яна: "Аввало, гуруҳбозлик, маҳаллийчилик, уруғчилик-қабилачилик каби иллатлардан йироқ бўлинг. Чунки вилоятда бундай хавфли сарқитлар ҳали ҳам бор. Асосий вазифа — одамларнинг руҳини кўтариш, бошини силаб ҳимоялаш, уларнинг куч-ғайрати, имкониятларини тўғри йўлга солишдан иборат", деб айтган эдим.

Бу юртда шундай одамлар яшайдики, уларнинг кўнглини, қадду қоматини кўтарсанг, ҳақ гапни айтсанг, ҳақиқий етакчи бўлсанг, улар билан ҳамдард, елкадош бўлиб яшасанг, ҳамма нарсага эришиш мумкин, деб айтган эдимми-йўқми?

Хўш, мана энди бу гапларга икки ярим йил бўлди. Албатта, ўтган давр мобайнида вилоятда салмоқли ишлар ҳам, ўзгаришлар ҳам бўлди. Қашқадарё халқи шу айтилган гапларга, янги раҳбарга ишониб, мерос бўлиб қолган камчиликларни бартараф этамиз, деб ишлади. Шаҳарларда ҳам, қишлоқларда ҳам ижобий ишлар бўлди. Ғалла, пахта етиштириш бўйича режалар уддаланди. Ўйлайманки, вилоятнинг бу йилги ҳосили ҳам ёмон бўлмайди.

Албатта, бу ишларнинг барчасини эътироф этиш керак. Буни тан олмаслик инсофдан эмас.

Лекин бўлаётган ижобий ишларни ҳам тан олиб, **вилоятда рўй бераётган баъзи хатарли иллатларнинг олдини олмасак**, жамоатчиликнинг диққат-эътиборини бу ҳолни бартараф этишга қаратмасак, унинг салбий оқибатлари ҳаётимизда катта тўсиқ бўлиб қолиши муқаррар.

Гап нима ҳақида бормоқда? Бизни ташвишга солаётган масала кадрларни танлаш, уларни тарбиялаш, уларнинг қобилият-имкониятларига қараб жой-жойига қўйиш. Уларга ишонч билдириб, вилоятда соғлом муҳит яратиш ҳақида кетмоқда.

Кейинги икки ярим йил ичида вилоят ҳокими тасарруфига кирадиган раҳбарларнинг 46 фоизи, ижтимоий соҳа раҳбарларининг 60 фоизи, савдо, маиший хизмат, иқтисодий соҳа раҳбарларининг 56 фоизи, "Ўздонмаҳсулот" ҳиссадорлик уюшмаси тизими раҳбарларининг 60 фоизи алмаштирилган.

Вилоятдаги ва туманлардаги,

(Давоми 2-бетда).

ЧОРШАНБА ХАБАРЛАРИ

Айланади соат миллари

● ҚАҲ-ҚАҲА

КУЛГИ ДАРҒАСИНИ ХОТИРЛАБ...

Бир томони Тожикистон, яна бир томони Қирғизистоннинг шаҳар ва қишлоқларидан келган кулгисеварлар қорасувлик машҳур аскиячи Абдулҳай маҳсум ота Қозоқовнинг 75 йиллик таваллуди муносабати билан ўтказилган кулги кунида роса ҳузур қилган эдилар. Ўша байрамнинг ҳовури совимай туриб, Қорасувга қўшни бўлган Хонободда машҳур кулги дарғаси Сойиб Хўжаев хотирасига бағишланган кеча бўлиб ўтди. «Сўтақўзи» гуруҳининг чиқишлари, олтинкўллик Машҳурбек Раимжонов, избосканлик Турсунбой, Жавлон, Беҳзод ҳамда хонободлик Шавкатбек, Мансурбек қизиқларнинг теша тегмаган ҳангомалари, аскиялар, пайровлар мухлисларни «бас!» дегунча кулдирди.

Томошабинлар нафасларини ростлаб олишлари учун «Сумалак» ва «Дунё» вокал-чолғу гуруҳлари санъаткорлари хизматда бўлди.

● ҲУРМАТЛИ ТАҲРИРИЯТ!

МАҲАЛЛАМИЗ ЎГАЙМИ?

«Ўриқзор» маҳалласи аҳолиси бормаган ташкилот, мурожаат қилмаган мутасаддилар қолмади, ҳисоб.

Келинг, яхшиси, дардимизни бир бошдан сўзлаб берайлик. Мавзеимиз Акмал Икромов туманига қарашли. Ҳозирда шаҳарнинг деярли барча қисмида телефон алоқаси бор. Бироқ ўн мингдан зиёд аҳоли яшайдиган «Ўриқзор»га шу пайтгача телефон симлари тортиб келинмаган. Кундуз кунлари майлику-я, бироқ кечки пайт кимнингдир юраги хуруж қилса ёки қон босими ошиб кетса, хуллас, «Тез тиббий ёрдам»га муҳтожлик бўладиган тақдирда телефон бўлмаганидан кейин «03»ни қандай чақирасиз?

Ичимлик суви масаласи ҳам ёмон аҳволда. Бултур ёзнинг жазирама кунларида водопровод жўмракларидан сув келмади. Ҳозир ҳам бу сезилмаяпти.

Айрим кўчаларимиз ўнқир-чуқур, асфальтланмаган, ёритиш чироқлари йўқ. Кечқурунлари зимистон.

Устига устак, болалар учун ҳеч қандай шарт-шароитлар яратилмаган. Поликлиника ва спорт майдончаларига мўлжалланган жойлар томорқа учун бўлиб берилган.

Хуллас, ана шу муаммоларимиз ҳал бўлишини истаймиз.

«Саховат» кўчасида истиқомат қилувчилар: С. ХЎЖАХОНОВА, М. РАҲИМОВА, Г. ИБРОҲИМОВА ва бошқалар.

● АНА, ХОЛОС!

ЙЎҒ-Э, НАҲОТКИ?

— Ие, собиқ паттачи осмондан тушдими ёки ердан чиқдими, — кўзларига ишонмади бозорга келган деҳқонлардан бири, — ахир у қинғирлиги туфайли қўлга тушиб, иши судга оширилган эди-ку?

— Тўғри, биродар, — хўрсинди унинг ҳамсояси, — паттачиси тушмагур пулни кассага эмас, киссага уришга мазахўрак бўлиб қолганди. Туман прокуратураси бозорнинг кунда-шундасига айланиб қолган Б. Ихволовнинг фирибгарлигини фош этди. У уч йил муддатга ахлоқ тузатиш ишларига ҳукм қилинди.

— Ўшандан кейин ҳам...

— Тавбасига таянмади. Яна ўзини бозорга урди. Устига устак, эски ҳунарини бошлаб юборди.

Бозор маъмуриятидагилар эса уни сутдан оқ, мусичадек беозор кўрсатишиб, аввалги вазифасига тиклаб қўйдилар.

— Ана, холос! Бундан кўзланган муддао нима экан-а?

Бу саволга жавобни Жалолқудуқ тумани марказий бозори раҳбарлари айтар, — деб ёзибди мухбиримиз О. ШОДМОНАЛИЕВ.

● ФАЛОКАТ

«ПАҚИЛДОҚ» ОТИБ...

Кутилмаганда фалокат юз берди.

Ака-ука ўйнаб туриб пақилдоқ отишди. Нима бўлди-ю, у укасининг ёнига тушди ва портлади. Натижада 7-синф ўқувчиси ўша жойнинг ўзида оламдан кўз юмди.

Ҳалигина ака-уканинг шўх-шодон кулгиси янграб турган хонадонда дод-фарёд кўтарилди. Хамир қориб, нон қилаётган онаизор ўғлининг жонсиз танаси устига беҳол йиқилди. Бу фожиа Поп туманининг Тепақўрғон қишлоғида юз берди. Бозорларда, кўча-кўйларда, бекатларда, ортингизда, оёғингиз остида бехосдан бир нарса қаттиқ пақилласа, не аҳволга тушишингизни бир ўйлаб кўринг...

— Тепақўрғон қишлоғидаги бу фожиа бошқаларга сабоқ бўлсин, — дея огоҳлантиради жамоатчи мухбиримиз Х. ЭРГАШЕВ.

Телефонларимиз: 133-15-22, 133-52-55, 133-07-48, 136-37-85

Соат милларини Қ.ЭШМАТОВ кузатди.

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

Навоийда Олий Мажлис ўн биринчи сессияси якунлари ва Президентимиз Ислом Каримов нутқидан келиб чиқадиган вазифаларга бағишланган илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Унда шаҳар ва туман ҳокимлари, уларнинг ижтимоий масалалар бўйича ўринбосарлари, олий ва ўрта таълим ўқув муассасалари раҳбарлари, қишлоқ фуқаро йиғинлари оқсоқоллари, маҳалла қўмиталари раислари, ҳуқуқ-тартибот органлари ҳамда оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди.

Анжуманда Олий Мажлис сессиясида жуда катта ижтимоий-сиёсий аҳамиятга эга бўлган бир қатор қонунлар қабул қилинганлиги, уларни ҳаётга изчиллик билан татбиқ этиш иқтисодиётимизни, қишлоқ хўжалигини, халқ фаровонлигини юксалтиришга хизмат қилиши таъкидланди. Бу борадаги барча ишларга мамлакатимиз раҳбари нутқида баён этилган хулоса ва қоидалар дастуриламал бўлмоғи лозим.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси проректори Нажмиддин Комилов, профессор Ғайбулло Ас-Салом, Навоий давлат кончилик институти проректори Сулаймон Иноятов ва бошқалар анжуманда сўзга чиқиб, аҳолини, айниқса, ёшларни миллий ва умумбашарий қадриятлар руҳида тарбиялаш масалаларига тўхталдилар.

Анжуманда вилоят ҳокими Ҳ.Ғаффоров сўзга чиқди.

Ёрқул УМАР,
ЎзА мухбири.

МУСТАҚИЛЛИК: ЕТТИ ЙИЛ МЎЪЖИЗАЛАРИ

ЯНГИ РУКН

Яна қарийб уч ойдан кейин бой ва обод юртимиз — Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 7 йиллигини кенг нишонлаймиз. Етти йил, эҳтимол, тарих учун ғоят қисқа муддатдир. Аммо ана шу даврда иқтисодий ислоҳотларни босқичма-босқич, қадам-бақадам амалга ошириш, уларни ҳар бир босқич талабларидан келиб чиққан ҳолда чуқурлаштириш, бу борада қабул қилинган қарорларнинг ижросини назорат этиш бўйича бутунлай янги йўл ишлаб чиқилгани натижасида мамлакатимизда оламшумул ютуқлар қўлга киритилди. Бу ютуқлар нималардан иборат?

Андижон автомобиль заводи, «Зарафшон-Ньюмонт» қўшма корхонаси, Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи, «Кобул-Тўйтепа-Текстайл» қўшма корхонаси, Чирчиқдаги болалар пойабзали ишлаб чиқаришга ихтисослашган «КИБО» қўшма корхонаси, йилига 2,5 миллиард куб газ ҳайдаш қувватига эга Кўкдумалоқ компрессор заводи, Қўқон спирт ишлаб чиқариш бирлашмаси, Янгийўл биокимё заводи, Тошлоқ ип йигирув фабрикаси, Қизилқум фосфорит комбинати ва бошқа бир қанча муҳим объектлар фойдаланишга топширилди.

Шўртан газ-кимё мажмуи, Қўнғирот сода заводи, Хўжаобод ерости газ омбори, Газли-Нукус газ қувури, Навоий-Учқудуқ-Султонуиздоғ-Нукус, Ғузор-Бойсун-Қумқўрғон темир йўллари, Тошкент-Андижон-Ўш-Қашғар автомобиль йўлининг Қамчиқ довони участкасини қуриш ва таъмирлаш ишлари эса жадал суръатларда олиб борилмоқда.

Бугунги кунда ана шу янги қурилган корхоналар ҳудудлар тизими ва қиёфасини тубдан ўзгартирибгина қолмасдан, балки ички ва ташқи бозорларимизни рақобатбардошли маҳсулотлар билан тўлдирмоқдалар.

Буларнинг ҳаммаси, таъбир жоиз бўлса, етти йил мўъжизаларидир. Буни ҳатто хорижликлар ҳам эътироф этмоқдалар.

Ёки бўлмаса Ўзбекистон ҳақиқий қурилиш майдонига айлангани, Тошкент ва бошқа шаҳарларда кўзни қамаштирувчи кўплаб замонавий бинолар, йўллар, кўприклар, гузарлар барпо этилгани мўъжиза эмасми?

Мамлакатимизда мулкдорлар синфи шаклланиб бораётгани, янгича фикрловчи одамлар пайдо бўлаётгани ҳам энг ноёб ютуғимиздир.

Истиқлол йилларида Ўзбекистонда халқаро телекоммуникация алоқаларининг мустақил тизими яратилгани, республикамизнинг Транс-Осиё-Европа тизимига қўшилгани ҳам қайси мўъжизадан кам?

Шуларни ҳисобга олиб, газетамизда бугундан бошлаб **«Мустақиллик: етти йил мўъжизалари»** деган янги рукн очишга қарор қилдик. Бу рукн остида мустақиллик йилларида мамлакатимизда бунёд этилган гигант корхоналар, иқтисодий, ижтимоий-маънавий соҳаларда эришилган ютуқлар, жамиятимизда юз бераётган туб ўзгаришлар ҳақида ҳикоя қилиб борилади.

3-бетга қаранг

ХАЛҚ БИЗДАН АМАЛИЙ ИШЛАРНИ КУТМОҚДА

(Давоми. Боши 1-бетда).

хўжаликлардаги барча каттакичик лавозимларга раҳбарлар тайинлашда холисона қараш ўрнига таниш-билишчилик, уруғчилик, ошнаоғайнигарчилик, маҳаллийчилик каби иллатлар ҳукм сурмоқда. Аҳвол шу даражага етиб борганки, раҳбар назарида яхши кўринган одам лавозим олади, назарига хунук кўринган, ёқмаган одам вазифадан четлашади. Бошқача айтганда, кадрларни тайинлашда раҳбарнинг субъектив қарашлари асосий омил бўлиб қолган.

Бундай қарашлар, бундай сиёсат нимага олиб келишини ўзимизга тасаввур қилишимиз қийин эмас. Аввалambор, лаганбардор, хушомадгўй "лаббай"чиларнинг сони кўпайишига ва ҳудудда соғлом муҳитни, адолатни бузишга, шунинг оқибатида аҳолининг ишончини йўқотишга, раҳбарлар ва ҳокимиятларни обрўсизлантиришга олиб келиши турган гап.

Ахир, ҳокимият ва назорат идораларида, маъмурий-ҳуқуқий муассасаларда мана шу принципда танланган раҳбарлар ўтирса, бу жойда қонун ва адолат ҳукмронлиги ҳақида гап бўлиши мумкинми?! Шундан кейин қонуннинг кучи, қонуннинг таъсири, қонуннинг обрўси, қонунга — адолатга одамларнинг ишончи ҳақида гапиришнинг нима ҳожати бор?

Барака топкурлар, қани, айтинглар-чи, ҳоким — халқнинг хўжайиними ёки халқнинг ҳимоячисими?! Биз қайси даврда яшаяпмиз?! Бундай манманлик, димоғдорлик ва бундай такаббурлик қаёқдан пайдо бўлди ўзи?!

Ўйлайманки, одамнинг ақли бовар қилмайдиган бундай ҳолатларни вилоятда содир бўлаётган қонунбузарлик ва ўзбошимчалик, раҳбарларнинг ҳаддидан ошиб кетаётганлиги, вилоят ҳаётида мавжуд бўлган баъзи бир хунук ҳолатларни ва ҳақиқатни яширишӣ, ошкора қилмаслик каби ҳаракатлар билан изоҳлаш мумкин.

Ишлаб чиқариш соҳасида, ижтимоий ривожланиш, социал муаммоларни ечиш, одамларнинг ҳуқуқини ҳимоя қилиш, ўсиб бораётган эҳтиёжларни қондириш масалаларида йўл қўйилаётган хато ва камчиликларни холисона тан олиш ва уларни ҳал қилиш йўлида жамоатчиликни жалб қилиш ўрнига аҳволни безатиб кўрсатишдек интилишлар ҳукм сурмоқда.

Бу фикр ва хулосаларнинг исботи ўлароқ, вилоятда иқтисодий аҳволни яхшилаш, ислоҳотларнинг самараси ва натижаларини ошириш мақсадида олиб борилаётган ишларнинг қониқарсизлиги кўзга ташланади.

Вилоятда мавжуд 47 та қўшма корхонанинг учдан бир қисми фаолият кўрсатмаяпти. Улар томонидан маҳсулотларни экспорт қилиш ишига эътибор берилмаган. **Қўшма корхоналарнинг аксарияти ички бозорда тижорат ишлари билан шуғулланмоқда. Низомда белгиланган ишлаб чиқариш фаолияти эсдан чиққан. Бу осон йўл билан пул топиш, ўзини ҳам, жамиятни ҳам алдашдан бошқа нарса эмас.**

Шу йилнинг биринчи чорагида саноат корхоналарининг 28 таси ишлаб чиқариш ҳажмини камайтириб юборган. Жумладан, енгил саноат маҳсулотлари 36 фоиз, ғишт 21 фоиз, темир-бетон 37 фоиз камайган.

1998 йилнинг 1 апрелидаги ҳолатга кўра, саноат корхоналарининг омборларида 2 миллиард 300 миллион сўмлик тайёр маҳсулот мавжуд. Шундан 250 миллион сўмлиги 2-3 йилдан бери сотилмай ётибди.

"Қаршиқурилиш" махсус саноат корхоналари бошқармаси, Шаҳрисабз "Кристалл" корхонаси, шароб-консерва ва шароб-арoқ заводлари, қурилиш материаллари ва конструкциялари корхонаси ишлаб чиқариш ҳажмини сурункасига камайтириб келмоқда.

Янги қурилган "Каштекс" очиқ ҳиссадорлик жамиятининг фаолиятини олсак. Бу корхона замонавий технологик ускуналар билан жиҳозланган. Хомашё билан шу ернинг ўзида тўла таъминланади. **Бироқ ишлаб чиқараётган маҳсулотларининг сифати паст, экспорт қилишга ярамайди. Шунинг учун ҳам корхона ночор иқтисодий аҳволга тушиб қолган. Бу ҳол энг замонавий технологияни зарур даражада эгалламаслик, ишчи кадрларни тайёрламаслик, касб маданияти ва дунёқарашини шакллантирмаслик, охир-оқибатда эса ташкилий жиҳатдан раҳбар кадрларни танламаслик натижасида юз берган ҳодисадир.**

Қашқадарё вилояти аҳоли сони ва меҳнат ресурсларининг тез ўсиши билан ажралиб туради. Жорий йилнинг 1 январь ҳолатига кўра, меҳнат ресурслари ўтган йилга нисбатан 4,4 фоиз кўпайди. Бу ўз навбатида зудлик билан янги иш ўринларини яратишни тақозо этади.

Аммо бу борадаги амалий ишлар қониқарсиз бажарилмоқда. Жумладан, вилоятда ўтган йили янги иш жойларини ташкил этиш топшириғи атиги 38 фоиз, Касби туманида 7 фоиз, Чироқчида 12, Деҳқонобод туманида эса 16 фоиз бажарилган.

Қурилиш соҳасидаги ишлар ҳам талабга жавоб бермайди. Кўпгина ташкилотларнинг аҳволи тобора ёмонлашмоқда. Ажратилган капитал маблағлардан тежаб-тергаб, оқилона фойдаланилмаётганлиги сабабли қурилиши тугалланмаган иншоотлар сони кейинги йилларда икки баравар кўпайди. Уларнинг умумий қиймати 8 миллиард 330 миллион сўмдан ошиб кетди. Хўжасизлик, ишга лоқайдлик билан қараш ва бепарволик иллатлари қурилиш соҳаси раҳбарлари учун сурункали касалликка айланиб қолди. Улар жавобгарликни ҳис этмаяптилар.

Бюджетга ундирилмаган боқимандалик қарзлар миқдори 1998 йил 1 январда 6,2 миллиард сўмни ташкил этган бўлса, 1998 йил 1 апрелда бу кўрсаткич 8 миллиард 74 миллион сўмни ташкил этди. Мутасадди ташкилотлар раҳбарларининг йўл қўйган камчилиги бутун вилоят халқ хўжалигини орқага тортишга сабаб бўлмоқда.

Бюджет кўрсатмалари ва даромадлари бажарилмаса, ойлик-маош ҳисобидан яшаётган ўқитувчилар, шифокорлар, маъмурий ташкилотларнинг ходимлари каби хизматчиларнинг иш ҳақи нима ҳисобидан тўланади?

Вилоят молия ташкилотлари ва солиқ идоралари раҳбарлари бу саволга қандай жавоб беради?

Ҳурматли депутатлар!

Сизларга маълумки, қишлоқ хўжалик соҳасини тубдан ислоҳ қилиш ишига ҳар галгидан ҳам жиддийроқ эътибор бермоқдамиз. Дарҳақиқат, бу бизнинг мамлакатимиз учун ниҳоятда катта аҳамиятга эга. Шуни назарда тутиб, биз деҳқончиликни тубдан ўзгартириш, унинг маданиятини ошириш, қишлоқ инфраструктурасини яхшилаш бўйича Давлат дастурини ишлаб чиқдик.

Олий Мажлиснинг кейинги сессиясида Ер кодекси, ширкатлар тўғрисида, фермер хўжалиги ва деҳқон хўжалиги ҳақидаги қонунлар туркуми қабул қилинди. Ер кадастри тўғрисидаги қонун лойиҳаси ишлаб чиқилди.

Энди бир замонлардаги кампаниябозлик, ур-сурлар, йўқдан йўндириб маълумот беришлар, баландпарвоз ҳисоботлар даври ўтди. Биз ҳаётимизнинг ҳар бир дақиқасида кундалик фаолиятимизда янгича фикрлаб, янгича яшашни жорий этмоғимиз керак. Фикрлаб яшаб, фикрлаб меҳнат қилишни ўрганмоғимиз лозим. Юқорида номлари зикр этилган қонунлар шуни тақозо этмоқда.

Қашқадарё воҳаси азалдан ғаллачилик, деҳқончилик ва чорвачилик соҳасида намуна бўлиб келган. Вилоятнинг иқлими, ер шароитлари, сув ва меҳнат ресурслари бугунги кунда тўлиқ ишга солинмаяпти. Улардан фойдаланиш даражаси анча паст. Биргина ҳосилдорлик кўрсаткичини таҳлил қилсак, бу борада йўл қўйилаётган камчиликлар кўзга яққол ташланади.

Мавжуд хўжаликларнинг 15 фоизи ҳар бир гектар ердан атиги 5-15 центнердан пахта ҳосили олганини қандай изоҳлаш мумкин? Суғориладиган майдонлардаги ғалладан Косон, Баҳористон, Қамаши ва Нишон туманларида 18-19 центнердан ҳосил олинганини ким нима билан оқлайди?

Вилоят бўйича картошкадан ўртача 78 центнер, полиздан 60 центнер ҳосил олинган. Боғдорчилик ва узумчилик соҳасидаги аҳвол бундан яхши эмас. Бу ерга бўлган муносабатнинг ёмонлиги, ишни ташкил этишда жиддий хатоликларга йўл қўйилаётганлиги ва энг муҳими, деҳқон қалбига йўл тополмаслик, унинг тақдирига бефарқ қараш натижаси дейиш мумкин.

Вилоят бўйича 1997 йилда 47 та хўжалик йилни салкам 1 миллиард сўм зарар билан якунлаганини қандай изоҳлаш мумкин?

Вилоятда чорвачиликка муносабат ҳам аянчли аҳволда. Мазкур соҳа билан шуғулланадиган мутасадди ташкилотлар ва уларнинг раҳбарлари ҳамон ўз масъулиятларини чуқур англаб етолмаяптилар. Натижада чорва маҳсулдорлиги йилдан-йилга камайиб бормоқда. Баъзи бир жамоа хўжаликларида соғин сигирлардан кунига ўртача 2,5 литр сут соғиб олинаётганини қандай тушуниш мумкин?

Вилоятда фермерларга етарли эътибор берилмаётир. Бир пайтлари кампаниябозлик авж олиб кетиб вилоятда баландпарвоз ҳисоботлар учун фермер хўжаликлари ташкил этилди. Бироқ улар мавжуд имкониятларни ва ҳаётий эҳтиёжларни ҳисобга олмай ташкил этилганлиги сабабли, самараси паст бўлмоқда. Йилдан-йилга инқирозга учраб бормоқда.

Ташкил этилган машина-трактор парклари деҳқонларнинг эҳтиёжини қондиролмаяпти. Бу тизим навбатдаги тадбирбозлик шаклини олган. Қоғозда техника деҳқон ихтиёридан кетган бўлса-да, амалда эса таъмирлаш ҳамон деҳқон зиммасида турибди. Бир сўз билан айтганда, деҳқон ҳаётида туб ўзгариш бўлгани йўқ.

Вилоятда қишлоқ хўжалигида техникадан фойдаланиш даражаси анча паст. Таъмирлаш корхоналари ўзлари томонидан режалаштирилган ишларни ҳам етарли даражада бажаришмаяпти. Мавсумда 30-40 фоиз техника ишламайди.

Техникага муносабат шундай бўлгач, меҳнат унумдорлиги, иш сифати ва ҳосилдорлик хусусида нима дейиш мумкин? Мазкур соҳа раҳбарлари ўз ишларига шунчалик совуққонлик билан қарар эканлар, ўзларини эгаллаб турган лавозимларига маънавий жиҳатдан муносиб эканликларини нима билан оқлайдилар? Нима учун айрим мансабпарастнинг манфаати учун бутун жамият зарар кўриши керак экан? Бунга чек қўйиш вақти келди!

Вилоятда вужудга келган бундай салбий ҳодиса учун ҳокимлик жавоб бериши лозим!

Вилоятда кейинги уч йил мобайнида ижтимоий соҳада, жумладан, халқ таълими, соғлиқни сақлаш, маданият, спорт, ижтимоий таъминот ва аҳолининг бандлиги, маънавият ва маърифат масалалари бўйича анча муаммолар ечилмасдан қолмоқда.

Вилоятда жиноятчилик ўсиб бормоқда. Қасддан одам ўлдириш, унга суиқасд қилиш қарийб 5 фоиз, номусга тегиш 31 фоиз, мулкни ноқонуний ўзлаштириш ва талон-торож қилиш 51 фоиз, безорилик 7 фоиз, гиёҳвандлик жиноятлари 36 фоиз ошган.

Ички ишлар ходимлари томонидан жиноят ҳақидаги ариза ва хабарларни қабул қилиш, рўйхатга олиш ҳамда ҳал қилишда қонунчилик талабларини қўпол бузиш, жиноятларни қасддан ҳисобдан яшириш ҳолатлари мавжуд.

1995 йилда 45 та, 1996 йилда 51 та, 1997 йилда 45 та ва жорий йилнинг тўрт ойи мобайнида эса 22 та жиноят турли усуллар билан ҳисобдан яширилган. Вилоятда вазиятни сунъий равишда юмшатиб кўрсатиш мақсадида ўта оғир ва оғир жиноятлар енгил жиноятлар сифатида рўйхатдан ўтказилиб, тергов қилинган.

1996 йилда вилоят ички ишлар идораларининг 11 нафар, 1997 йилда 15 нафар ходими жиноят содир этган. Шу йилнинг ўтган 4 ойида 7 ходим жиноятга қўл урган.

Масалан, Косон тумани ички ишлар бўлими милиция катта лейтенанти, терговчи А.Боймуродов, Яккабоғ туман суди раиси О. Шоймардонов пора олганлиги учун озодликдан маҳрум этилганлар.

Ички ишлар ва бошқа маъмурий идоралар томонидан тергов қилинаётган ишларда жиддий камчиликларга йўл қўйилмоқда. Тергов муддатлари бузилишидан ташқари сифатсизлиги сабабли, судлар томонидан қўшимча терговга қайтарилаётган жиноят ишлари сони ортмоқда.

Иқтисодий жиноят ва коррупция вилоятда ўсиб бормоқда. 1997 йилда текширилган 296 та ташкилот ва корхонадан, яъни ҳар икки ташкилотдан бирида талон-торожлик, моддий бойликларни ўзлаштириш ҳолатлари юз берган. Улар томонидан 12,8 миллион сўмлик ўзлаштириш фактлари аниқланган.

Ташқи иқтисодий алоқалар миллий банки вилоят бўлими бошқарувчиси Ғайбулло Амирқулов ўз хизмат ваколатларини суиистеъмол қилганлиги учун жиноий жавобгарликка тортилди. Муборак туман дон маҳсулотларини қабул қилиш ва сақлаш очиқ ҳиссадорлик жамияти раиси Д. Олимов омбор мудири Ф. Узоқов билан 516 тонна дон маҳсулотларини талон-торож қилиб, ўзлаштирганлиги аниқланган.

Ғузор пахта тозалаш очиқ ҳиссадорлик жамиятида қўшиб ёзиш бўйича жиноий иш қўзғатилган. Ҳозиргача 1309 тонна чигит камомади аниқланган. Нишон туман дон маҳсулотларини қабул қилиш ва сақлаш очиқ ҳиссадорлик жамиятида (раиси Асқарали Бегматов) 1996 йил ҳосилининг ўзидан 1200 тонна дон маҳсулотлари камомади чиқди.

Аввал таъкид этилганидек, вилоятда юз бераётган жиддий камчиликлар асосан жойларда масъул шахсларнинг номуносиблигидан келиб чиқмоқда.

Маълумотларга қараганда, икки йил мобайнида қишлоқ хўжалик соҳаси раҳбарларининг 63 фоизи янгидан тайинланган. Нишон туманидаги айрим хўжаликларда 3-4 мартадан раҳбар янгиланган. А. Қодиров номли жамоа хўжалигида 2 йилда 4 та раис алмаштирилган.

"Қашқадарёгўштсаноат" ҳиссадорлик жамияти, "Агромашсервис" ҳиссадорлик жамиятлари уюшмаси, "Қаршиқурилиш" бирлашмаси, Шаҳрисабз шароб-арoқ ҳиссадорлик жамияти раҳбарлари шу давр мобайнида икки-уч мартадан алмаштирилган. Вилоятдаги мавжуд 12 та банкдан 9 тасининг раҳбари янгиланган.

Маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик, шахсий садоқатига қараб лавозимга қўйиш кундалик ҳодиса бўлиб қолган. Аҳолининг ғашига, иззат-нафсига тегадиган "юқори зона", "ўрта зона", "пастки зона" кадрлари деган иборанинг қўлланиши хунук бир анъанага айланган.

Вилоят раҳбариятининг адолатсиз кадрлар сиёсатидан фойдаланиб, илгари вазифасини суиистеъмол қилиб бўшатилган, ишни эплай олмаган кимсалар турли йўллар билан яна раҳбар лавозимларга ўрнашиб олганлар.

Вилоятда ислоҳотларнинг суст кетишига ижро интизомининг бўшашиб кетганлиги ҳам сабаб бўлмоқда. Кўп ҳужжатлар жойларга кеч етказилади, уларга эътибор ҳам талаб даражасида эмас. Фармон ва қарорлар асосида вилоят ҳокимлиги қабул қилинаётган ҳужжат асоссиз равишда доимо кечиктирилиб қабул қилинган.

Аҳоли талаб ва эҳтиёжларига етарли аҳамият берилмаётгани, баъзи раҳбарларнинг ношудлиги, айниқса, фуқароларга нисбатан адолатсизликка йўл қўйиш ҳоллари республика ташкилотларига ёзма ва оғзаки мурожаатларнинг кўпайишига сабаб бўлмоқда.

Президент девонига келган хатлар сони 1997 йилда 88 фоиз, шу йилнинг 4 ойида ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 37 фоиз кўпайган. Ҳуқуқ-тартибот органларининг ишидан норози бўлиб ёзилган хатлар сони 1997 йилда 1996 йилга нисбатан 5 баробар, халқ таълими, соғлиқни сақлаш соҳаси кадрларининг лавозимларини суиистеъмол қилаётганидан норози бўлиб ёзганлар сони бир неча баробар ошган.

Шу йилнинг 4 ойи мобайнида келган 814 та хат ва аризада, қабулда бўлган 116 фуқаронинг мурожаатларидан 47 фоизида маъмурий-ҳуқуқий, 52 тасида эса кадрларнинг номаъқулчиликлари тўғрисида фикр билдирилган.

Ариза, шикоят, норизо бўлаётган одамларнинг сони кескин кўпайиб боришининг асосий сабаби, бугун Қашқадарёда вужудга келган вазиятнинг энг номақбул томони шундаки, шу воҳада яшаётган одамларнинг аҳволи, уларнинг дардлари, эҳтиёжлари кўп жойларда, кўп ҳолатларда эътиборсиз қолмоқда.

Бошқача айтганда, вазифада ўтирганлар, амалдорлар — тепадан пастга қадар — халқ дардини ўйлаш ўрнига, ўзаро биров-бировининг айбини ахтариш билан банд.

Бир гуруҳ иккинчи гуруҳ устидан, иккинчи гуруҳ биринчи гуруҳ устидан ёзади. Кўпчилик раҳбарлар, ҳаттоки ҳуқуқ-тартибот органларида ишлаганлар ҳам, одамларни ҳимоя қилиш, ўз бурчларини виждонан бажариш, қонун устуворлигини таъминлаш, адолат ўрнатиш ўрнига, бир-бирининг орқасидан кузатиш билан овора.

Ким кимнинг жияни, ким кимнинг поччаси, қайси лавозимга ким ўтди-ю, ким вазифасиз кўчада қолди — гуруҳларни фақат шу нарса қизиқтиради. Қоровуллик бўлса ҳам, барибир вазифа керак.

Бунақа ўйинлар, бунақа бемаъни мусобақалар қандай хунук оқибатларга олиб келиши ҳақида гапириш ортиқча.

Табиий савол туғилади: нима, Қашқадарёда ечилмаган муаммолар йўқми?

Гап ишлаб чиқариш ҳақида, пахта ёки ғалла ҳақида эмас. Сўз, биринчи навбатда, одамларнинг турмуши, ижтимоий масалалар ҳақида бормоқда.

Магазинларда етарли мол борми-йўқми?

Одамларнинг ўз эҳтиёжларига керакли молларни сотиб олиши учун пули, ойлиги борми?

Нафақалар ўз вақтида бериляптими?

Деҳқонлар ўз вақтида маошларини кўряптими?

Касалхоналарда аҳвол қандай? Дори-дармон таъминоти қандай?

Мактабларда аҳвол қандай? Муаллимларнинг дардини ўйлайдиган, фарзандлар тақдири учун қайғурадиган раҳбарлар борми?

Санитария аҳволи қандай? Аҳолини тоза сув, газ билан таъминлаш қай даражада?

Мелисаларнинг ўз бурчларини бажариши қандай? Ёки уларнинг ўзларини тартибга чақириш керакми?

Бу каби саволларнинг охири йўқ. Қани, баъзи саволларга жавоб топиш мақсадида бугунги Қашқадарёнинг аҳволини кўриб чиқайлик.

Бугунги кунда деҳқонларнинг иш ҳақи бўйича қарз 961 миллион сўмни ташкил этади.

Саноат, қурилиш ва бошқа соҳаларни ҳам қўшиб ҳисоблаcак, вилоят меҳнаткашларига салкам 1,5 миллиард сўмлик иш ҳақи тўланмаган.

Қарши, Ғузор, Шаҳрисабз, Чироқчи туманларида ўтган йил ва бу йил ҳисобидан 2 ёшга тўлмаган болаларга 193 миллион сўмлик, 16 ёшгача бўлган болалар учун бериладиган 75 миллион сўмлик нафақа тўланмаган.

Вилоят бўйича ҳар минг кишига 3 та маиший хизмат шохобчаси тўғри келади. Муборак, Яккабоғ, Косон ва Чироқчида бу кўрсаткич бундан ҳам паст.

Ўтган йили вилоят матлубот жамиятларига қарашли ташкилотлар 946 тонна гуруч, 194 тонна шакар, 293 тонна чой, 200 тонна макарон, 452 тонна совунни, "Қашқадарёсавдо" концерни ташкилотлари эса 110 тонна гуруч, 15 тонна чой, 36 тонна совун олишни ва аҳолига етказишни таъмин этмаган. Айни пайтда аҳолининг, айниқса, қишлоқда яшайдиган одамларнинг шу маҳсулотларга бўлган эҳтиёжи қондирилмаган.

Мактаб ва боғчаларнинг аҳволи хароб. Янги лицей ва коллежлар учун бинолар қурилиши суст аҳволда.

Ғузор, Қамаши, Нишон, Косон, Чироқчи туманларида тоза ичимлик сув етишмайди.

Вилоятнинг жуда кўп аҳоли пунктларига газ етиб келмаган. Айрим туманларда санитария-эпидемиологик аҳвол мураккаблигича қолмоқда.

Муаммолар жуда кўп. Нега шунга эътибор бермайсизлар?

Ўзаро тирноқ остидан кир қидиришга кетган вақтнинг жуда бўлмаса юздан бирини муаммолар ечимига, яхши мақсадга ишлатилса эди, олам гулистон бўларди. Одамлар ҳам сизлардан рози бўларди.

Бизга ишонган, бизни шу вазифаларга қўйган халқ биздан "ўйин"ларни, турли фисқу фасод гапларни эмас, амалий ишларни кутяпти. Аслида халқ шунинг ҳисобидан бизга ишонч билдиради. Баҳони ҳам шунга қараб беради.

Кимки шу ҳақиқатни унутган бўлса (бу ҳақда аввал ҳам минг марта айтганман, бугун яна такрорлаб айтаман), кимки шу ҳақиқатни унутган бўлса, ундай кимсанинг раҳбарлик курсисида ўтиришга ҳаққи йўқ.

Жамиятда раҳбарнинг ўрни бениҳоя муҳим. Халқни эзгу ниятлар билан ўзига эргаштира олган раҳбар ҳамиша одамларнинг ҳурмат-эътиборида бўлади. Одамларни бир-бирларига суяниб, таяниб, бир-бирларини тушуниб, муаммоларни биргалашиб бартараф этишга даъват қилиш ҳақиқий раҳбарнинг ноёб фазилати ҳисобланади. Раҳбарнинг энг катта душмани — кибру ҳаво, ўзига бино қўйиш, ўзига ортиқча баҳо беришдир. Бундай раҳбар узоққа боролмайди.

Раҳбарликнинг энг буюк мезони — адолат. Бу сўзнинг замирида бутун халқ тақдири, жамият истиқболи, мамлакатимиз келажаги мужассам бўлган. Буни чуқурроқ тушунайлик, чуқурроқ англайлик. Адолат ҳамма нарсадан устун бўлиши керак.

"Куч — адолатда" деган Амир Темур бобомизнинг бизга қолдирган ўгит-насиҳатларини эсимиздан, хаёлимиздан чиқаришга ҳаққимиз йўқ.

Ўзидан бир поғона юқори бўлган кишининг олдида икки букилиб, ўзидан бир поғона паст бўлган одамни оёқ ости қилиш эски мустабид тузум ва жамиятнинг тимсоли эди. Биз бундай иллатлардан қутулишимиз, уни бутунлай йўқотишимиз керак.

Қўлингиз остидаги кишилар сизга фақат хизмат юзасидан ҳисобот бериши мумкин, холос. Инсон сифатида, шахс сифатида, қолаверса, фуқаро сифатида сиз билан тенг ҳуқуқли эканлигини ҳеч қачон унутмаслик керак.

Оддий одамларнинг раҳбарга муносабати икки фуқаро ўртасидаги муносабаттина эмас. Айни пайтда у жамиятда қарор топадиган маънавий-руҳий, сиёсий-ахлоқий муҳитни ҳам яратади. Демак, ишлаб чиқариш маданияти, унинг самарадорлиги бевосита одамлар кайфиятига, раҳбарга бўлган муносабатига боғлиқ.

Ҳақиқий раҳбар барчага бирдай одилона муносабатда бўлади. Албатта, одамлар ҳар хил бўлади. Уларнинг орасида гап уқмайдиган, баъзан эса рўй-рост эътироз билдирадиганлари ҳам бўлади. Халқ дегани барча фазилатлари билан бир қаторда нуқсонлари билан ҳам яхлитлигича халқдир. Ҳақиқий раҳбар ана шу яхлитликни англаб, ақл билан ҳис этиб, уларнинг бошини қовуштириб, ўзига эргаштира олиши билан халқ олдида муносиб ҳурмат ва иззат қозонади.

Одамларда ғурур ва ифтихор туйғуларини кучайтириш — бизнинг вазифамиз. Токи улар ўз кучига ва истиқболига ишонсин, қилаётган ишидан фахрлансин, ташаббускор бўлсин.

Ҳақиқий раҳбар одамларнинг кўнглига йўл топиб, уларни эзгуликка, яхшиликка, яратишга даъват қилади ва ўзи ҳам одамлар юрагидан жой олади. Ана шундай бахт барчага — каттаю кичик раҳбарларга насиб этишини хоҳлайман.

Азиз дўстлар!

Мен Қашқадарёни яхши биламан. Қашқадарё — буюк Ватан ичра яна бир азиз Ватанимдир. Қашқадарё дардини юрагимга жуда яқин оламан. Қашқадарёни, унинг одамларини яхши кўраман. Уларни ҳурмат қиламан, ҳар қандай бало-қазолардан асраш учун керак бўлса ўзимни ҳам аямайман. Шунинг учун ҳам сизларга шу қадар куйиб-ёниб гапиряпман.

Мен сизларни, сизнинг қиёфангизда бутун қашқадарёликларни ҳар қандай қийинчиликларни енгиб ўтадиган сабр-бардошли, иродали, айни пайтда яхшилик ва эзгуликни ҳимоя қиладиган кишилар деб биламан.

Сизларнинг улкан бунёдкорлик қудратингизни, истиқлол йўлидаги буюк интилишларингизни, келажакка катта ишонч билан қарайдиган, ўзининг куч-қудратига, ақл-заковатига ишониб яшайдиган сиз каби юртдошларимни юксак қадрлайман. Қашқадарёнинг қадимий шон-шуҳрати, асрлар мобайнида тўпланган обрў-эътибори, маънавий, иқтисодий ва ижтимоий қудрати тикланиши йўлида бир ёқадан бош чиқариб хизмат қилишингизга ишонаман.

Барчангизга сиҳат-саломатлик, тинч-тотувлик, оилангизга бахт-саодат ва фаровонлик тилайман.

Бугунги кунда ёш авлодга замон талаби даражасида таълим-тарбия бериш учун зарур шарт-шароит яратиш энг долзарб масала сифатида кун тартибига қўйилмоқда. Бу борада «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастур ҳаётга татбиқ этилаётгани фикримизнинг далилидир.

МУЛОҲАЗА

ТАЪЛИМ — МАЪНАВИЯТ БЕШИГИ

Ҳозирда мамлакатимизда 59 та олий ўқув юртида 272 мингдан ортиқ ўғил-қиз билим олмоқда. Махсус ўқув юртлари ҳам халқ таълимида алоҳида ўрин эгаллайди. Буларнинг 75 таси коллежлардир.

Соҳалар бўйича ташкил этилган лицейлар фаолияти бирмунча таҳсинга молик. Мутахассисларнинг маълумотига кўра, ҳар йили ихтисослашган лицейларни битказиб чиқаётган талабаларнинг 98 фоизи олий ўқув юртларига талаба бўлмоқдалар. Бу, албатта, қувонарли ҳол.

Бироқ ёшларимиз мамлакатнинг том маънодаги эгалари, яратувчилари бўлиб етишишлари учун фан асосларини пухта ўрганишларида баъзи объектив ва субъектив қийинчиликларга дуч келинмоқда. Ана шундай қийинчиликлардан бири — янгидан ташкил топаётган лицейлар моддий-техника базаларининг мустаҳкам эмаслиги, талабга жавоб берадиган замонавий ўқув дастурлари, дарсликлар, кўргазмали қуроллар, хрестоматик материаллар, техника воситалари, булардан ташқари, таълим-тарбия ишлари самарадорлигини оширишга ёрдам берадиган тадбирлар комплексининг етарли эмаслигидир. Яна бир муаммо, баъзи янгидан ташкил этилаётган лицейларнинг бинолари талабга жавоб бермайди. Айримларида оддийгина юз-қўл ювиш хонаси, буфет, ошхона, танаффус вақтида ўқитувчиларнинг ҳордиқ чиқариши учун хоналар йўқ.

Кўпгина лицей ва лицей-интернатларда тажрибали, билимдон ўқитувчилар етишмайди.

Иқтидорли ёшлар билан танишиб, улар танлаган соҳалар бўйича олиб борилган суҳбатлардан маълум бўлдики, айрим лицейларни битказган талабаларнинг билимлари умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг билимларидан анча паст.

Айрим «кашфиётчи», ҳозирги даврда «мажбурий таълим» деган тушунчани онгли идрок эта олмайдиган раҳбарлар лицейга қайси йўл билан дир қабул қилинган ўқувчиларни, гарчи айрим фанлардан ўзлаштирмаган бўлса-да, қулоқларидан тортиб лицейни битказдириб юборишга аҳд қилган кўринадилар. Бундай аҳвол республика Халқ таълими вазирлиги ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамкорликда лицейлар учун ишлаб чиққан Низом ҳали меъёрига етмаганлигини кўрсатади.

Бирор давр, бирор жамият йўқки, унда комил инсон омили, яъни касбининг фидойилари бўлган мутахассислар муҳим роль ўйнамаган бўлсин. Биз талабаларга Шарқ маънавиятининг жаҳон цивилизациясида тутган ўрни ҳақида ўргатамиз. Табиийки, бунда ал-Хоразмий, ал-Форобий, Исмоил ал-Бухорий, Муҳаммад ат-Термизий, Ал-Беруний, Абу Али ибн Сино, Фирдавсий, Амир Темур, Улуғбек, Абдураҳмон Жомий, Алишер Навоий, Бобур Мирзо каби мутафаккирларимизнинг бой маънавий меросларига мурожаат қиламиз, ўқувчиларимизни ана шу меросни қунт билан идрок этишга даъват қиламиз. Уларнинг шахсий эътиқодлари ўсиши, қобилиятлари шаклланиши, камол топиши ҳақида қайғурамиз. Табиийки, бу жараён ҳар бир педагогдан авваламбор чуқур билимдонликни, касбига садоқат, бурчига иймон билан ёндашишни талаб этади.

Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни бугунги кунда лицейлар фаолиятига жиддий ўзгаришлар киритишни тақозо этмоқда. Қонуннинг 13-моддасида қайд этилганидек, «Академик лицей ўқувчиларининг интеллектуал қобилиятларини жадал ўстиришни, уларнинг чуқур табақалаштирилган ва касб-ҳунарга йўналтирилган билим олишларини таъминлайдиган уч йиллик ўрта махсус ўқув юртидир». Бундан кўринадики, академик лицейларда ўқувчиларнинг интеллектуал қобилиятларини жадал ўстириш биринчи галда лицейларда дарс бераётган ўқитувчиларнинг интеллектуал-профессионал тайёргарликларига боғлиқ. Бироқ лицейларнинг аксарият ўқитувчилари умумтаълим мактаблари дастури, дарсликлари асосида дарс бериб келаяптилар. Аниқроғи, лицей талабалари, уларнинг ота-оналари лицейларда айрим фанлар, жумладан, Ўзбекистон тарихи, жаҳон тарихи, ҳуқуқ асослари, махсус курслар ва бошқа фанлар ҳамма ўқитувчилар томонидан ҳам самарали шакл ва мазмунда ўқитилмаётганлиги сабабли ноумид бўлмоқдалар.

Маълумки, академик лицейларда дарслар умумтаълим мактаблардагидек 45 минут эмас, 80 минут давом этади. Тажрибали педагоглар ана шу 80 дақиқада юқори самара берадиган шакл ва мазмунда пухта дарс тизимига амал қилган ҳолда машғулот олиб бормоқдалар. Уларнинг дарс конспекти билан танишар экансиз, ҳар бир дарс мавзусига оид кўргазмали қуроллар, дидактик тарқатувчи материаллар сабр-матонат билан танланганлигини, дарснинг таълим ва тарбиявий мақсадлари ниҳоятда аниқ белгилаганликларининг шоҳиди бўласиз.

Афсуски, шоли курмаксиз бўлмайди, деганларидек, текширишлар давомида айрим лицейларда тарих дарси жараёнида талабалар давримизнинг айрим муаммолари юзасидан ўқитувчиларга берган саволларига қониқарли жавоб олмаганига гувоҳ бўлдик. Ўқувчи ёшларимизда давримиз муаммоларидан бири — диний экстремизм ва фундаментализмнинг туб моҳиятини билишга бўлган қизиқишни кўрдик, уларнинг сиёсий онги ўсиб бораётганлигининг шоҳиди бўлдик. Лекин, иккинчи томондан, талабаларнинг айрим долзарб саволларига жавоб беролмаган, «буни билолмадим» деб саводсизлигини тан олган, ўз ўқувчисини ноумид қилган ўқитувчилардан ранжидик.

«Таълим тўғрисида»ги Қонуннинг 16-моддасида «Кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш» масаласи алоҳида қайд этилган. Фикримизча, академик лицейларнинг педагог кадрлари малакаларини ошириш ва уларни қайта тайёрлашда ўқитиш методикасини такомиллаштириш зарур. Хорижий тилларни ўргатишга ихтисослашган академик лицейлар ўқитувчилари тиллари ўрганиладиган мамлакатларнинг тарихи, иқтисодий географияси, этнографияси, адабиёти ва маданиятини чуқур ўрганишлари, шунингдек, мазкур масалаларга доир илмий-оммабоп ва ўқув фильмларини кўпроқ намойиш этишга алоҳида эътибор беришлари керак. Бундай эзгу мақсадларни амалга ошириш учун эса юқори малакали мутахассис-методист олимлар жалб этилиши лозим.

Кадрлар тайёрлаш бўйича Миллий дастурда «Истеъдодли болалар ва иқтидорли ёшлар миллатнинг ўстириб борилувчи ва аниқ мақсадлар йўлида самарали фойдаланилиши лозим бўлган олтин заҳирасидир», дейилган. Шундай экан, истеъдодли талабаларни, айниқса, академик лицейлар шароитида Вазирлар Маҳкамасининг «Ўқитувчилар ва ўқувчилар турмуши моддий шароитларини яхшилашга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Қарори асосида моддий жиҳатдан таъминлашни оғишмай амалга оширилаётгани айни муддао.

Академик лицейларда ўқитувчилар халқ таълими органлари вакиллари, яъни юридик шахслар иштирокида аттестациядан ўтказилса, ўқув юртлари иқтидорсиз ўқитувчилардан халос бўлардилар. Бу таълим-тарбия сифатини янада яхшилашда сўзсиз катта аҳамият касб этади.

Республикамиздаги академик лицейларда дарс бераётган кўпгина педагогларимизнинг ўз касбларига садоқатли эканликларига, ички маънавий дунёси бойлигига, давр талаби даражасида билимга, тажрибага эга эканлигига шубҳа йўқ.

Президентимиз Ислом Каримов таъбири билан айтганда, «Тарбиячи устоз бўлиш учун, бошқаларнинг ақл-идрокини ўстириш, маърифат зиёсидан баҳраманд қилиш, ҳақиқий ватанпарвар, ҳақиқий фуқаро этиб етиштириш учун, энг аввало, тарбиячининг ўзи ана шундай юксак талабларга жавоб бериши, ана шундай буюк фазилатларга эга бўлиши керак».

Турғунхўжа ТОШПЎЛАТОВ,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети маънавият ва маърифат бўлими бошлиғи, доцент, Халқ таълими аълочиси.

«ХАЛҚ СЎЗИ»ГА ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

ИШ СУДГА ОШИРИЛДИ

Сурхондарё вилоятининг Жарқўрғон туманидаги «Оқ қўрғон» жамоа хўжалигида яшовчи Қ. Бойқобилов, К. Кенжаев ва бошқалардан келган шикоят хатида хўжаликда юз бераётган жиддий камчиликлар ҳақида гап борарди. Мазкур масала бўйича вилоят прокурори жаноб Ш. Шукуров имзоси билан қуйидаги мазмунда жавоб мактуби олинди:

– Туман прокуратураси «Оққўрғон» жамоа хўжалигида «Ер тўғрисида»ги Қонуннинг ижросини текширганда шу нарса аниқландики, хўжалик раиси Қ. Тошболтаев сифатсиз ўзлаштирилган 183 гектар ер майдонини тўлиқ ўзлаштирилган деб расмийлаштирилган ҳужжатларга имзо чеккан. Оқибатда шунча ҳажмдаги майдон хўжалик фойдаланадиган ер балансига қўшилган. Амалда эса бу майдонлардан самарали фойдаланиш имконияти йўқлиги аниқланган.

Вилоят комиссиясининг хулосасига биноан, мазкур хўжалик кейинги икки йил мобайнида қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш режаларини бажармай келган, даромади камайиб, иқтисодий жиҳатдан ночор ҳолатга тушиб, санация қилинадиган хўжаликлар рўйхатига киритилган. Вилоят прокуратураси хўжаликнинг молиявий-хўжалик фаолияти ҳақидаги маълумотларни таҳлил этиб, бундай аҳволнинг юз беришига унинг раҳбарлари айбдор, деган хулосага келган. Хўжалик раҳбари Қ. Тошболтаев ва бош зироатчи В. Тоштемировга нисбатан жиноий иш қўзғатилди. Ҳозирда дастлабки тергов якунланди. Иш эса судга оширилди.

ПРОКУРОР НАЗОРАТИ ЎРНАТИЛДИ

Газетанинг шу йил 15 апрель сонида «Милиция ҳовлисидаги «ашёвий далил» сарлавҳали фельетон чоп этилганди. Тошкент вилояти прокурори жаноб О. Холматовнинг таҳририятга маълум қилишича, ушбу масала вилоят прокуратураси ҳамда ички ишлар бошқармасида ўрганиб чиқилиб, барча ҳолатлар юзасидан текширув ўтказилган.

Шу нарса аниқланганки, А. Осмонов ва С. Пировлар қалбаки ҳужжатлар асосида Бекобод шаҳридаги металлургия заводидан талон-торож қилинган темир маҳсулотларини бартер шартномаси асосида Ширин шаҳридаги «Комплект» хусусий фирмаси раҳбари Ж. Холбоевга ўтказиб, ўрнига ундан олган қурилиш материалларини ўз фойдаларига ўзлаштириб юборган. Бекобод шаҳар ИИБ иқтисодий жиноятчиликка қарши кураш бўлими ходимлари томонидан Ж. Холбоевдан бу темир маҳсулотлари далилий ашё тариқасида баённома орқали олинган. Ушбу ҳолат бўйича А. Осмонов ва С. Пировларга нисбатан жиноят иши қўзғатилган ва қидирув эълон қилинган.

Фуқаро Ж. Холбоевдан далилий ашё тариқасида олинган темир маҳсулотлари Бекобод ИИБда эмас, балки шаҳар қурилиш-монтаж бошқармасида сақланган. Шаҳар ИИБ терговчиси Ф. Отаеванинг ўз вазифасига ўта масъулиятсизлик билан қараб, бу далилий ашёларни шаҳар ИИБда сақланаётганини кўрсатиб, Ж. Холбоевга асоссиз жавоб хати йўллаганлиги аниқланди. Жиноят иши бўйича тергов ишларининг жадал, ҳар томонлама тўлиқ олиб борилишида сусткашликка йўл қўйган ходимларга нисбатан интизомий чора кўриш масаласи қўйилди.

Фельетонда келтирилган барча ҳолатлар тергов йўли билан ҳар томонлама тўлиқ текширилишини таъминлаш мақсадида мазкур жиноят иши вилоят ИИБ тергов бошқармасининг тажрибали ходимига топширилди ҳамда прокурор назорати ўрнатилди.

МУСТАҚИЛЛИК: ЕТТИ ЙИЛ МЎЪЖИЗАЛАРИ

«Телекоммуникация алоқаларини ривожлантиришда энг янги технологиялардан фойдаланишни алоҳида қайд этиш лозим. Иқтисодий Ҳамкорлик Ташкилотига аъзо мамлакатларнинг Транс-Осиё-Европа оптик-тола кабель тизимига қўшилиши бунга мисол бўла олади».

(Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримовнинг 1998 йил 10-11 май кунлари Алмати шаҳрида бўлиб ўтган Иқтисодий Ҳамкорлик Ташкилоти (ИҲТ)га аъзо мамлакатлар давлат ва ҳукумат бошлиқларининг V учрашувида сўзлаган нутқидан).

ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ: ТАШҚИ ДУНЁ БИР ҚАДАМ

Бугун ўзбек тадбиркори Тошкентда туриб телефон орқали Вашингтондаги ҳамкасби билан музокара олиб бормокда

Ўзбекистонда истиқлол йилларида барча соҳаларда бўлгани каби шаҳарлараро ва халқаро телекоммуникация алоқаларининг мустақил тизимини яратиш борасида ҳам кенг миқёсли, кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Буларнинг бариси ҳозирги кунда энг замонавий техника воситалари ёрдамида дунёнинг исталган мамлакатларига қўнғироқ қилиш ёки ахборот узатиш имконини бермоқда. Бошқача айтганда, бугун коммутациянинг автомат тизимлари ва узатиш линиялари шарофати туфайли бундай вазифаларни тез ва ишончли тарзда бажариш реал воқеликка айланди.

Бироқ бундан етти йил аввал бу соҳадаги манзара бутунлай бошқача эди. Республика Почта ва телекоммуникациялар агентлиги Бош директори Абдувоҳид ЖЎРАБОЕВ билан суҳбатимиз шу мавзудан бошланди.

— Ўша пайтда бизнинг олдимизда мамлакатнинг мустақил, яхлит, яъни бир вақтнинг ўзида дунё тармоқлари билан боғлана оладиган миллий коммуникация тизимини яратишдек ғоят муҳим вазифа кўндаланг бўлиб турарди, — деди у. — Чунки маҳаллий телефон тармоқларининг бир миллионлик абонентлари, телефонлаштирилган жамики корхоналар ва халқ хўжалиги барча соҳаларининг идоралари, мамлакат ичида ишлаб турган юзлаб узатув ҳамда коммутация тизими халқаро тармоққа эркин чиқиш имконига эга эмас эди. Ўзбекистонлик абонент бошқа давлатларнинг бирор шаҳрига қўнғироқ қилмоқчи бўлса, албатта, унинг буюртмаси «Марказ» назоратида бўлар, у ердан буюртманинг бажарилиши ёки бажарилмаслиги масаласи ҳал қилинарди. Бунинг учун икки-уч кунлаб кутишга тўғри келарди.

Устига устак, Ўзбекистон учун белгиланган халқаро сўзлашувларнинг кунлик сони саноқли бўлиб, йилига киши бошига атиги 0,005 тани ташкил қиларди. Республикамизнинг шимолий, шарқий ва ғарбий йўналишларида (жанубда алоқа каналлари умуман бўлмаган) эса мавжуд кабель магистраллари, радиореле линиялари қўшни мамлакатларнинг ҳудудидан ўтган эдики, бу ҳол ана шу алоқа каналларидан фойдаланишда ўзаро ҳисоб-китобларнинг иқтисодий жиҳатдан манфаатли бўлган амалиётини қўлланишни талаб этар эди.

Бу муаммолар ўз ечимини кутар, яна бундан-да муҳимроқ масалалар ҳам бор эди. Хусусан, Ўзбекистоннинг сиёсий мустақиллиги халқаро майдонда кенг жамоатчилик томонидан тан олиниши, республикамиз ва жаҳон мамлакатлари ўртасида ҳар томонлама ҳамкорлик алоқаларининг кенг йўлга қўйилгани, мамлакатимизда мавжуд бўлган муҳим табиий ва теран маънавий бойликлар ҳамда бозор иқтисодиётига ўтишнинг ўзимизга хос ва мос тамойиллари ишлаб чиқилиб, босқичма-босқич, изчил амалга оширилаётгани бутун дунё бўйича катта қизиқиш уйғотгани — ҳамма-ҳаммаси телекоммуникациянинг мустақил тизимини вужудга келтиришни тақозо қиларди. Аниқроғи, республикамизнинг ўзида замонавий алоқа воситаларини яратиш, қуриш, улардан самарали фойдаланган ҳолда дунё ахборот тизимига эркин кириб бориш устувор вазифалардан бири бўлиб қолган эди.

Шу боис республика ҳукумати бу борадаги дастлабки лойиҳани амалга оширишга маблағ ажратиш масаласини кўриб чиқиб, уни ижобий ҳал этди.

Шундай қилиб, 1992 йили — мустақилликнинг бир йиллигидаёқ пойтахтимиз Тошкентда рақамли электрон ускуналар асосида йўлдош алоқанинг қудратли мажмуи — NEAX-61 қурилди. Ушбу лойиҳани рўёбга чиқаришда Япониянинг Мицуи ва NEC фирмалари фаол қатнашдилар.

— ИНТЕЛСАТ деб аталувчи мазкур замонавий йўлдош алоқанинг афзаллиги нимада?

— Лўнда қилиб айтсак, унинг ёрдамида Ўзбекистон илк марта дунё тармоғига чиқди: у мустақил равишда барча мамлакатларга хоҳлаган хабарни узатиш ва қабул қилиб олиш имкониятига эга бўлди.

— Бизга маълум далилларга кўра, кейинроқ Туркия ва Германия фирмалари ҳам республикамиз телекоммуникация тизимини ривожлантириш бўйича муайян ишларни бажарганлар. Шу ҳақда ҳам тўхталиб ўтсангиз.

— Тўғри. Масалан, туркиялик ҳамкорлар Тошкентда 30 каналдан иборат космик алоқа станцияларини ўрнатиб, қисқа муддатда ишга туширишди. Натижада биринчи йилиёқ Ўзбекистоннинг олисдаги чет мамлакатлар билан халқаро телефон алоқаси даражаси 2 баробар ортди. Шу билан бирга, республикамиз илк марта ўзаро ҳисоб-китоблардан 220 минг АҚШ доллари миқдорида соф фойда олди.

Энди германиялик шериклар ҳиссасига тўхталадиган бўлсак, дунёга машҳур «Сименс АГ» фирмаси 1994 йилнинг охирида шартнома асосида пойтахтимизда шаҳарлараро ва халқаро алоқанинг қудратли рақамли станциясини ишга туширди. Бу ўз навбатида ахборот оқимларини қабул қилиб олиш ва узатишга кўрсатиладиган хизмат даражасини оширишга яна бир замин яратди.

— Абдувоҳид Ҳошимович, янглишмасам, ҳозирга қадар Сиз кўпроқ республикамиз пойтахтида амалга оширилган ишларни тилга олиб ўтдингиз. Муштарийларни эса вилоятлардаги ўзгаришлар ҳам қизиқтиради...

— Узр. Айтгандай, мустақиллик шарофати туфайли Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят марказлари ҳам халқаро алоқанинг янги тизимига кириш учун тегишли ташкилотлардан рухсатномалар олишди. Бу жойларда қисқа вақт ичида коммуникациянинг электрон тизимлари барпо этилди. 1998 йилнинг биринчи ярмида эса Жиззах, Самарқанд, Бухоро шаҳарларини рақамли технология асосида шаҳарлараро ва халқаро алоқанинг ягона тармоғига улаш ишлари ниҳоясига етказилди.

— Бугунги кунда Ўзбекистоннинг халқаро мустақил телефон тармоғи асосан қайси хорижий мамлакатлар билан алоқа боғламоқда?

— Ҳозир биз Япония, Туркия, Буюк Британия, Германия, АҚШ, Ҳиндистон, Россия, Франция, Корея, Швеция, Италия, Покистон ва бошқа мамлакатларнинг йирик телекоммуникация компаниялари ўзаро алоқада бўлган 400 дан зиёд халқаро каналлардан фойдаланаяпмиз. Бу мамлакатларнинг телекоммуникациялари орқали эса республикамизда транзит тарзида дунёнинг қарийб 200 давлати билан халқаро телефон алоқаси амалга оширилмоқда. Айни чоғда Германия, Буюк Британия, Покистон, Сингапур сингари хорижий мамлакатларнинг компаниялари ҳам айнан Ўзбекистон воситасида Марказий Осиёнинг бошқа давлатлари билан коммутацияланган транзит тарзида алоқа қилиш имконига эга бўлдилар. Бу халқаро телефон тармоғимиз жаҳон телефон тизимининг ажралмас бир қисмига айланганидан далолат беради, албатта.

— Маълумотларга қараганда, 1997 йилда республикамизда халқаро алоқа алмашуви 37 миллион минут трафикни ташкил этибди. Алоқачиларга хос мазкур иборани соддароқ қилиб тушунтириб бера олмайсизми?

— Юқорида таъкидланганидек, 1992 йилда бизда киши бошига халқаро сўзлашув миқдори бор-йўғи 0,005 тага тўғри келган эди. Бултур эса телекоммуникация алоқаларини ривожлантиришда энг замонавий технологиялардан фойдаланиш натижасида ана шу кўрсаткич 0,2 тани ташкил этди. Яъни, беш йил мобайнида 40 марта ошди. Бу нимани англатади? Шу мисолнинг ўзиёқ Ўзбекистоннинг дунё ҳамжамиятидаги ўрни йил сайин мустаҳкамланиб, халқаро миқёсдаги обрў-эътибори, нуфузи ортиб бораётганлигини, мамлакатимизда юз бераётган ўзгаришлар танлаган йўлимизнинг тўғрилигини, иқтисодий ислоҳотлар самараси туфайли эса кишиларнинг турмуш даражаси кўтарилганини яққол кўрсатиб турибди.

— Сизнинг-ча, халқаро телефон алоқаси алмашувининг шу қадар мисли кўрилмаган даражада ўсишига ҳукумат томонидан кўрилган яна қандай чораю тадбирлар ёрдам берди?

— 1992 йилда Хитой Халқ Республикаси оптик-толали кабеллар асосида янги алоқа магистраль линиясини қуриш ҳақида таклиф киритган эди. Ўзбекистон ҳукумати биринчилар қаторида бу таклифни қўллаб-қувватлади. Сабаби шуки, у жуда катта ҳудудни — Шанхайдан бошлаб Германиянинг Франкфурт на-Майне шаҳригача бўлган йўналишни ўз ичига олар, унинг бир қисми Марказий Осиё мамлакатлари, шу жумладан, Ўзбекистон ҳудуди орқали ўтар эди. Бугунги кунда ана шу йирик лойиҳа — Транс-Осиё-Европа (ТОЕ-ОТАЛ) магистрали қурилишининг биринчи навбати муваффақиятли тугалланди. Республикамиз ҳудудида 926 километр узунликда оптик-толали кабеллар ётқизилди. Уларда 18 та нур ташувчи тола бўлиб, ҳар қайсиси коммутация ва тезкор узатув тизимларининг энг илғор технологияси воситасида минглаб алоқа каналлари юкламасини бир вақтнинг ўзида қабул қилиш ва узатишга қодирдир.

— Сир бўлмаса, айтинг-чи, бу янги магистраль линиянинг жами узунлиги қанча?

— 27 минг километрдан зиёдроқ. Унга бевосита трасса бўйлаб 20 та давлат алоқа боғлаш ва ахборот алмашиш мақсадида уланади. Айни кунларда Шарқ ва Ғарбдаги бошқа кўпгина истеъмолчилар ҳам шу ниятда янги алоқа тизимига уланишга ҳаракат қилмоқдалар.

— Бундан республикамиз қанчалик наф кўради?

— Ўзбекистон ушбу телекоммуникация тизимининг марказида жойлашганини ҳисобга олсак, унинг ишга туширилиши республикамиз учун кенг имкониятлар эшигини очиши аёнлашади. Пировардида биз фақат мамлакатлараро ахборот оқимларини ўтказишни амалга оширибгина қолмасдан, балки бошқа давлатлардан келувчи шундай оқимларнинг транзит тарзида ўтишини таъминлаш, уларни узатиш имконига ҳам эга бўламиз. Аслида бу валюта ишлашнинг энг қулай ва мақбул омилидир.

— Суҳбатимизнинг галдаги мавзуи магистраль линия қурилишининг иккинчи навбатига келди шекилли?

— Дарвоқе, унинг иккинчи навбати республикамизнинг барча вилоятларини ана шу тармоққа улашни кўзда тутади. Бу жараёнда қўшимча равишда 2-3 та заҳирадаги линияни ишга тушириш тадбирлари ҳам эътиборга олинган. Бунинг моҳияти шуки, агар мўлжалланган ишлар тўла-тўкис амалга оширилса, республикамизда алоқа барқарорлиги таъминланиб, хизмат кўрсатиш маданияти даражаси янада ошади, қолаверса, турли мамлакатларнинг абонентларига ҳам телекоммуникациялар хизматидан мумкин қадар кўпроқ фойдаланиш имконияти туғилади.

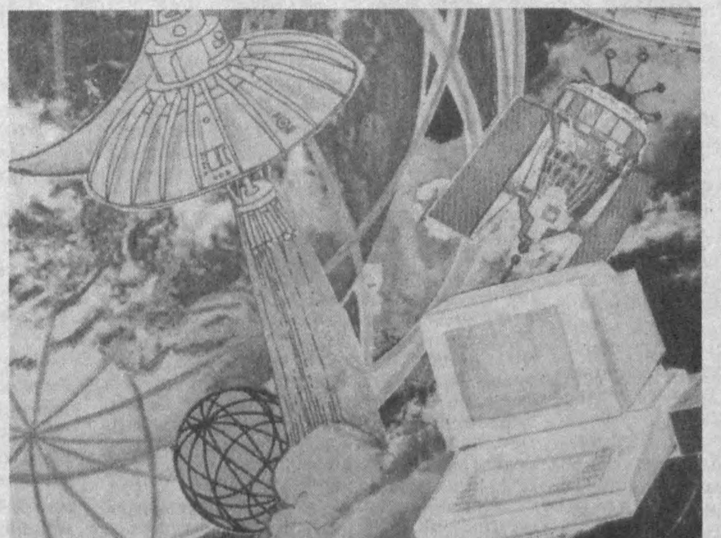

— Сиз билдирган фикрлардан хулоса чиқариб, Ўзбекистон ҳудудида барпо этилган ТОЕ-ОТАЛ миллий сегментини «энг ноёб, энг мўъжизавий қурилишлардан бири, унинг аҳамияти эса беқиёсдир», деб баҳоласа бўлар экан-да?

— Бўлганда қандоқ! Ахир, қарийб 1000 километр узунликдаги иншоот бор-йўғи бир йилда қурилиб, фойдаланишга топширилди. Ўлчами ва масофаси жиҳатидан кенг кўламли, катта ҳажмдаги бундай иш Ўзбекистон тарихида биринчи марта адо этилди! Тасаввурингизни ойдинлаштириш учун айрим далилларни келтириб ўтмоқчиман. Аввало, 926 километрлик масофанинг бошидан охиригача бир ярим метр чуқурликда траншея қазилди, кейин унга кабеллар ётқизилиб, тупроқ билан кўмилди. Иш жараёнида канал ва дарёларнинг 71 жойидан, автомобиль ва темир йўлларнинг 465 нуқтасидан кесиб ўтишга тўғри келди. Бу юмушларни бажариш учун алоқа корхоналарининг 1,5 миллиард сўм маблағи, «Сименс АГ» фирмаси (Германия)нинг 25 миллион дойчмарка миқдоридаги кредити ўзлаштирилди. Қолаверса, энг замонавий оптик-толали кабеллар, коммутация ва узатув тизимларининг ўта мураккаб техникаси, асбоб-ускуналарини йиғиш, уларни синашда турли механизм ва қурилмалардан фойдаланиш ишчию мутахассислардан озмунча меҳнат, ақл-идрок, малакаю тажриба талаб қилдими!

— Ана шу иншоотни бекамикўст қуриб битказишда иштирок этган ташкилотларнинг номларини бир эслаб ўтсак. Ҳа, дегани белга қувват, дейдилар-ку... Нима дейсиз?

— Бажонидил. Бу рўйхатга Почта ва телекоммуникациялар агентлиги, «Халқаро Телеком», «Маҳаллий Телеком» акциядорлик компаниялари, шаҳарлараро алоқа ва телевидение ҳудудий ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Алоқаинвест», «Шаҳарлараро алоқа қурилиши» ҳиссадорлик жамиятлари, уларнинг бўлимлари ва бошқа кўплаб корхоналарни киритиш мумкин. Бу ташкилотларнинг раҳбарлари, етакчи мутахассислари, бунёдкор ишчиларига ҳар қанча мақтов сўзларини айтсак ҳам, шунча кам. Негаки, улар ёзнинг жазирамасию қишнинг изғиринларини писанд қилмай, йил — ўн икки ой мобайнида сидқидилдан меҳнат қилдилар.

— Шу кеча-кундузда алоқачиларимиз қайси лойиҳаларни амалга оширмоқдалар?

— Оролбўйи минтақасида йирик лойиҳа рўёбга чиқарилаяпти. Бу лойиҳага кўра, Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм, Бухоро ва Навоий вилоятларида 252 минг линияга мўлжалланган 70 та АТС, қарийб 2 минг километрлик оптик-тола кабелли магистраль линия барпо этилмоқда. Уни тиклаш ишларига Япониянинг OECF фонди томонидан 12,7 миллиард йен миқдорида кредит ажратилган. Бундан ташқари, Камчиқ довонида рақамли, радиорелели алоқа линияси қурилмоқда. У Тошкент вилояти ва Фарғона водийсини ўзаро боғлайди.

Ҳар иккала линия ишга туширилгач, бутун Ўзбекистон ҳудудида мустақил, яхлит, замонавий автомат алоқа каналларининг мажмуи вужудга келтирилади.

— Республикамиз ташқи электр алоқалар тизимининг мустақиллигини мустаҳкамлаш, унинг барқарорлигини таъминлашда, шунингдек, Сиз раҳбарлик қилаётган агентлик ҳамда Халқаро электр алоқа иттифоқи (ХЭАИ) ва Жаҳон почта алоқаси уюшмаси ўртасида ўзаро ҳамкорликнинг йўл қўйилиши муҳим аҳамиятга эга. Бу борадаги аҳвол Сизни қаноатлантирадими? Суҳбатимиз охирида шу хусусда ҳам икки оғиз гапиришингизни истардик.

— Тан олиш керакки, бу ташкилотлар билан алоқаларимиз тобора яхшиланиб бормоқда. Уларнинг ёрдами ҳам таҳсинга лойиқ. Масалан, ХЭАИ қарорига кўра, 1998 йилда Ўзбекистонга олисдаги чет эл мамлакатлари билан телефон алоқаси ўрнатишда қулайлик яратиш мақсадида мустақил халқаро (миллий) код ажратилди. Унинг белгиси — «998». Фақат шугина эмас. Халқаро телеграммалар учун мустақил телекснинг коди ҳам ўзгартирилди — «786». Республикамиз ҳудудлари учун белгиланган индекслар эса бундан буён қуйидагича ёзилади: Тошкент — UZTS, Андижон — UZAN, Бухоро — UZBH, Нукус— UZNU ва ҳоказо.

Жаҳон почта алоқаси уюшмасининг кўмагида эса республикамизда халқаро почта хизматининг тўғри ва янги йўналишлари очилди. Жумладан, ҳозир биз 55 мамлакатга авиация, 62 мамлакатга ер усти транспорт воситасида почта хизмати кўрсатаяпмиз. Экспертларнинг фикрича, мамлакатимизда почта материалларининг ўзаро алмашуви ва уларнинг жўнатилишини тезроқ, вақтни тежаган ҳолда амалга ошириш ишлари жаҳон талабларига мос келмоқда. Булар яқиндагина биз учун ушалмайдиган бир орзу эмасдими?

* * *

Суҳбат асносида Бош директор Ўзбекистоннинг йўлдош ва яқин радионавигация тизимларининг ишлатилиши, радиоҳаваскорлик фаолиятида фойдаланиладиган диапазонларни кенгайтириш, радиоэшиттириш хизматининг ҳуқуқий меъёрларини ошириш бўйича таклифлари халқаро алоқа ташкилотлари томонидан маъқуллангани, республикамизда 800 МГЦ частота диапазонида ишлайдиган қуруқликдаги кўчма алоқа корхоналарининг фаолияти халқаро миқёсда қонунлаштирилгани ва ниҳоят, Ўзбекистон геостационар орбитада тегишли «Нуқта»га эга бўлгани ҳақида ҳам ғурур билан, фахр-ифтихор туйғуларига тўлиб-тошган ҳолда сўзлаб берди.

— Мамлакатимизда телекоммуникация тармоқларини янгилаш, техникавий қайта жиҳозлаш, шу тариқа бутун тизимни ривожлантиришдек мураккаб ва шарафли иш босқичма-босқич, изчил, яъни аниқ дастур асосида амалга оширилмоқда, — деди у пировардида. — Эришилган натижалар эса чиндан ҳам салмоқлидир. Лоақал телефон қилиш, ахборот узатиш ва қабул қилиб олишда биз учун ташқи дунё бир қадам бўлиб қолганлигини бир эслайлик. Ёки бугун ўзбек тадбиркори Тошкентда туриб телефон орқали Вашингтондаги касби билан музокара олиб бораётгани кимни ҳайратта солмайди дейсиз?

Келгусида ҳам тармоқда хорижий сармоядорлар иштирокида, уларнинг сармояларини жалб этган ҳолда янги-янги йирик лойиҳалар юзага чиқарилади. Мақсадимиз аниқ-равшан: республикамиз иқтисодиётининг тараққиёти, аҳоли турмуш даражасининг ошиши учун қулай шарт-шароитларни яратиш. Бу йўлда биз барча имкониятларни сафарбар этиб, ғайрат-шижоат ила ишлайверамиз.

Бизнинг ниятимиз эса шу: ҳорманглар, сўзию иши бир алоқачилар!

Икром ЎТБОСАРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ХАБАРЛАРДА ҲАЁТ АКСИ

ШОИРНИ ЁД ЭТИБ...

Наманганда навбатдаги машрабхонлик кунлари бўлиб ўтди.

Вилоят фаоллари, ушбу тадбирда иштирок этиш учун узоқ-яқиндан келган меҳмонлар Машраб номидаги маданият ва истироҳат боғига йиғилдилар. Мустақилликнинг дастлабки йилларидаёқ барпо этилган ушбу боғ қарийб 48 гектарни ташкил қилади. Бу ерда Машраб уй-музейи ҳамда жаҳонгашта шоирнинг қадамжолари ўз аксини топган. Етти йилдан буён у тобора кўркамлашиб, одамлар билан гавжумлашиб бормоқда. Машрабхонлик кунлари муносабати билан у минглаб одамларни яна ўз бағрига олди. Ҳамюртлари, меҳмонлар шоир ҳайкали пойига гулчамбарлар қўйиб, унга бўлган чексиз ҳурмат-эҳтиромини изҳор этишди.

Куннинг иккинчи ярмида Алишер Навоий номли театрда Машраб ҳаёти ва ижодига бағишланган илмий-назарий конференция бўлиб ўтди. Машрабшунос олимлар, тарихчилар шоирнинг ҳаёти ва фаолияти ҳамда ижодининг ўзига хос қирралари тўғрисида маъруза қилдилар. Шундан сўнг оташнафас шоирнинг ғазаллари билан айтиладиган куй ва қўшиқлар янгради.

А. МАДАТОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЯНА БИР ҚЎШМА КОРХОНА

Фарғона сунъий чарм ишлаб чиқариш корхонасида Ўзбекистон — Германия ҳамкорлигида плёнка ишлаб чиқарадиган «Луфер» қўшма корхонаси ташкил этилди.

Янги корхона Германия ва Италияда тайёрланган серунум дастгоҳлар билан жиҳозланди. Эндиликда вилоят пахтакорлари учун зарур плёнка шу ерда ишлаб чиқарилади.

Р. КАМОЛОВ,
ЎзА мухбири.

ФАХРИЙЛАР УЧУН ДОРИХОНА

Фахрийларимизга яна бир қулайлик яратилди.

Уйчида республика «Нуроний» жамғармаси туман бўлимининг ташаббуси билан бешта бўлимдан иборат дорихона фаолият бошлади. Муҳаммаджон Ҳайдаров раҳбарлик қилаётган «Малҳам» кичик корхонаси қошидаги мазкур дорихона фахрийларга бепул хизмат кўрсатади.

М. ҚОДИРОВ.

ЯНГИ КУЛЬТИВАТОР

Ҳозиргача республикамизда фақат Чирчиқдаги қишлоқ хўжалиги машинасозлиги заводидагина ғўза қатор ораларига ишлов берадиган культиваторлар ишлаб чиқарилар эди.

Энди унинг рақобатчиси пайдо бўлди. “Андижонгидромаш” корхонасида қишлоқ механизаторлари истакларини инобатга олган ҳолда яратилган янги культиватор Пахтаобод туманидаги “Маданият” агрофирмаси пахта далаларида синовдан ўтди.

Янги культиваторнинг афзаллиги шундаки, ҳар бир агротехник тадбирни амалга ошириш учун у алоҳида ишчи механизми билан таъминланган. Механизаторлар унинг ёрдамида кунига 15 гектаргача майдонда ғўза қатор ораларига ишлов бермоқдалар.

К. НИЗОМОВ,
ЎзА мухбири.

БУГУННИНГ ГАПИ

Республика Вазирлар Маҳкамасининг шу йил 16 майдаги «Бозорлар фаолиятини тартибга солиш юзасидан мансабдор шахсларнинг масъулиятини оширишга қаратилган чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарорида айрим вилоятларда бозорларни акциядорлик жамиятларига айлантириш ҳамон пайсалга солиб келинаётганлиги, чиқарилаётган акцияларнинг кўп қисми сотилмай қолиб кетаётганлиги, бозорлар раҳбарларининг масъулиятсизлиги оқибатида хўжаликлар, фермерлар ва аҳоли билан фьючерс шартномаларини тузиш, уларнинг ижросини таъминлаш суст бораётганлиги алоҳида таъкидланди. Шу билан бирга, деҳқон бозорларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини олиб-сотиш, валютафурушлик, спиртли ичимликлар ва тамаки маҳсулотларини ғайриқонуний сотиш, фирибгарлик ва бошқа жиноятларнинг камайишига ҳанузгача эришилмаётир.

Андижон вилояти прокуратураси, давлат солиқ идоралари, санитария-эпидемиология маркази ходимлари билан ҳамкорликда рейд ўтказганимизда, бу ердаги деҳқон бозорларида ҳам шундай камчиликлар борлиги аниқланди.

«ДЕҲҚОН БОЗОРИ» — ДЕҲҚОННИКИ БЎЛСИН!

Вилоятда 25 та деҳқон бозори фаолият кўрсатмоқда. Бу бозорлар ҳиссадорлик жамиятларига айлантирилган бўлса-да, дивидендлар ҳисобланмаяпти ва ўз эгаларига тўланмаётир. Айрим жойларда эса мансабдор шахслар томонидан қонунбузарлик ҳолатларига йўл қўйилмоқда.

Бўз тумани марказидаги «Деҳқон бозори» ҳиссадорлик жамияти раҳбарлари жамоалар, деҳқон (фермер) хўжаликлари билан шартномалар тузиш, расталарни қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан тўлдиришга панжа орасидан қараётганлари, айниқса, ачинарлидир. Афтидан, улар бозордаги серобчилик, энг аввало, элу юртда маъмурчилик, арзончиликни вужудга келтириш, харидорларнинг кўнглини кўтаришга хизмат қилишини тушуниб етмаётган кўринадилар.

— Бозорга маҳсулот олиб келган деҳқонларга дурустроқ шароит яратилмабди-ку? — сўраймиз мутасаддилардан.

— Аҳволни яхшилаймиз, тўғрилаймиз, — бўш келишмайди мансабдорлар.

— Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини ювиш учун махсус жойлар тайёрланганми?

— Энди бўлади, боплаймиз.

— Сотувчилар учун пештахталар етарлими?

Яна ваъдалар қалаштириб ташланади: чора-тадбирлар белгилаганмиз, ҳаммаси яхши бўлади.

Тарозибон Б. Раимбердиев ва бозорнинг бош ҳисобчиси О. Содиқовларга мурожаат қиламиз:

— 42 та тарози, турли оғирликдаги салкам етмишта ўлчов тоши бир ярим йилдан буён давлат қиёслов кўригидан ўтказилмаганига нима дейсизлар?

Улар ҳам бу саволимизга жўяли жавоб беролмадилар.

Андижон туманидаги «Куйганёр» бозори мансабдорлари яхши ният билан умумий қиймати 5 миллион 997 минг 500 сўмлик акция чиқарган эдилар. Афсуски, ҳозиргача шундан 374 минг 500 сўмлиги меҳнат жамоасига тақсимланибди, холос. Сотилгани эса, бор-йўғи 61 та.

Бунга куласизми ёки куясизми? Ёхуд ҳиссадорлик жамияти ташкил этилганидан буён бирон марта йиғилиш ўтказилмаганлиги, жамиятнинг кузатув кенгаши ва тафтиш комиссияси ҳанузга қадар ташкил этилмаганлигини нима билан изоҳлаш мумкин?

Жамоа аҳли ўтган йилни 129 минг 300 сўм даромад билан якунлаганини айтишди. Бу — яхши. Бироқ бозор тепасида турганлар ҳиссадорларга дивиденд тўлашни «унутиб» қўйганлари чатоқ-да.

Мазкур бозорда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотиш учун 120 метр узунликда савдо расталари қурилган. Амалда аксарият ҳолларда ана шу расталарни деҳқонлар эмас, балки бошқа шахслар эгаллаб олмоқда. Деҳқонлар ўз томорқасидан келтирган маҳсулотни очиқ ҳавода, ерга ёйиб сотишга мажбур бўлаётирлар. Устига устак, тош-тарозилар етишмайди. Борлари эса махсус кўрикдан ўтказилмаган.

Бозор маъмурияти (раҳбари У. Исоқов) қишлоқ хўжалик маҳсулотларини ювиш, тозалаш жойлари ташкил этмаган. Бозорга келтирилган маҳсулотлар ҳамма вақт ҳам лаборатория кўригидан ўтказилмайди. Бундан ташқари, раҳбарият жамоа хўжаликлари, тадбиркорлар ва ташкилотлар билан фьючерс шартномалар тузиш ишларини ҳам пайсалга солиб келмоқда.

Асака шаҳридаги «Пастки деҳқон бозори» маъмуриятининг айрим фирибгарлар билан муросасозлик қилиб келаётганлиги таассуфланарлидир. Масалан, Райимжон Ҳакимов деган кимсанинг бозорга мутлақо алоқаси йўқ. Аммо у фирибгарлик, яъни бозорга келувчилардан чипта пули йиғиш билан шуғулланмоқда. Қаранг, тегишли ҳужжати бўлмаган киши транспорт воситалари ҳайдовчиларига ўзини паттачи, деб таништириб, уларнинг ҳар биридан 25-50 сўмдан чипта ҳақи йиғиб юрса-ю, бозор раҳбарлари томошабин бўлиб ўтирсалар...

Бозор — юртнинг иқтисодий қиёфасини белгиловчи мезон. Узоқ-яқиндан келганлар бозордаги нарх-навога қараб, шу юрт одамларининг қай даражада яшаётганликларини бошқа ердагиларга қиёслайди, холис баҳосини беради. Бозордаги тартиб, саранжом-саришталик, тўкин-сочинлик эса маъмуриятнинг тадбиркорлиги, ўз ишига муносабати, салоҳияти даражасини белгилайди. Шундай экан, бозор тепасида турганлар ўзларига ишониб топширилган ҳудудда ғайриқонуний ҳолатларнинг ҳар қандай кўринишига қарши муросасиз курашмоқлари, харидорни ранжитмаслик учун бутун чораларни ишга солишлари талаб этилади. Зотан, бу юксак вазифани виждони тоза, ориятли, имон-эътиқоди мустаҳкам кишиларгина адо эта оладилар.

Одилжон ШОДМОНАЛИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

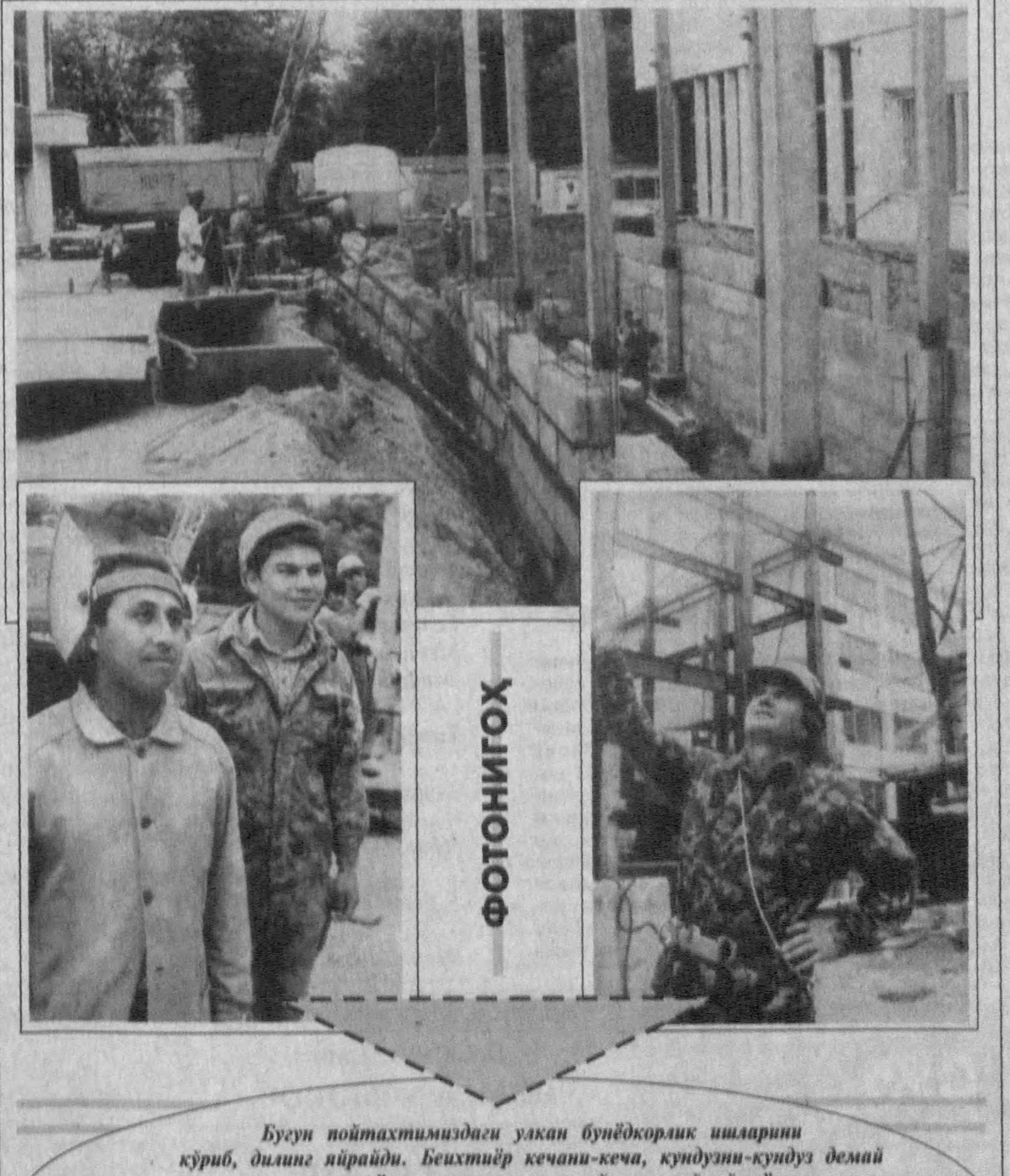

Бугун пойтахтимиздаги улкан бунёдкорлик ишларини кўриб, дилинг яйрайди. Беихтиёр кечани-кеча, кундузни-кундуз демай меҳнат қилаётган, юртимиз чиройига-чирой қўшаётган қурувчилар меҳнатига таҳсинлар ўқийсан киши.

Суратчи В. Портнов олган ушбу суратларда пойтахтимизнинг «Сайилгоҳ» кўчасида олиб борилаётган улкан қурилиш-бунёдкорлик ишлари акс эттирилган: монтажчилар бригадаси саркори О. Назаров ва монтажчи Е. Тё; пайвандловчи С. Базик.

"АЛПОМИШ"НИНГ 1000 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

Бу юрт — Алпомишнинг юрти, Барчинойнинг Ватани. Қанча ғурурлансак, фахрлансак арзийди. Йўқ, азизлар, Алпомиш афсона эмас, эртак эмас, у ҳақиқат асли. Бўлмаса, неча ўнлаб асрлар давомида халқимиз ўз қаҳрамонини бунчалар улуғлаб бошига кўтариб юрмас эди. Шу маънода ёруғ юз билан эътироф этмоқ керак: халқаро ЮНЕСКО ташкилоти, Ўзбекистон Президентининг хайрли саъй-ҳаракатлари, бевосита ташаббуслари туфайли Алпомиш ўзининг озод тупроғига қайтиб келаётир.

Республика Вазирлар Маҳкамасининг «Алпомиш» достони яратилганлигининг 1000 йиллигини нишонлаш тўғрисида»ги қарори замирида жуда улкан тарихий ҳақиқат ётибди. Ва ҳеч муболағасиз айтсак бўлади, бу бизлар учун, мамлакатимизнинг барча зиёлилари учун бир дастур вазифасини ўтайди. Бу қарорнинг қабул қилиниши Алпомишни шунчаки бир эслаб қўйиш эмас, балки асрлар давомида унутилиб, ҳатто топталиб келинган ўтмишнинг тикланиши ҳамдир.

Маълумки, ҳукуматимиз қарорида Алпомишга бағишланган тантаналар асосан Сурхондарёда ўтказилиши айтилган. Бу катта тадбирга қандай ҳозирлик кўрилмоқда? Биз вилоятда яшаб ижод қилаётган бир гуруҳ бахшилар ва ижодкорларнинг Алпомиш боболари ҳақидаги ўй-мулоҳазаларини қоғозга туширдик.

БАХШИЛИ ЭЛ БОЙ БЎЛАДИ

1999 ЙИЛ УЗОҚ ЭМАС

Шоберди бахши БОЛТАЕВ:

– Тарих ўлмас хазинадир. Бу дунёнинг ғалати ўйинлари бор-да. Гоҳ ўтмишга тош отамиз, гоҳ мақтаймиз. Ўзимизча ҳар хил баҳолар айтамиз. «У» бўлса ўз сирларини бағрида яшириб тураверади. Бу гапларни нега айтаяпман? Шу элнинг яхшисиям, ташвишига шериги ҳам бахши. Айниқса, у мозий билан кўп «тиллашади». Гоҳ йиғлайди, гоҳ кулади.

Энди тўйолди гапларидан айтайин. Албатта, унинг довруғи жуда баланд. Қаерга борсак, сўрашаяпти. Лекин кўнгилнинг бир чеккасида озгина хижиллик ҳам бор. 1999 йилгача э, ҳали вақт кўп-ку, деганлар адашади. Дўппимиз бир айлангунича ўтади-кетади. Биринчи навбатда, «Алпомиш» номидаги халқаро жамғармани ташкил этиш зарур. Эшитишимча, ҳаракатлар бошланибди. Шунингдек, Ўзбекистонда Бахшилар уюшмаси тузиш пайти келди. Яна бир гап. Ҳозир кўпгина давлат ва жамоат ташкилотлари мамлакат миқёсида «Алпомиш»нинг 1000 йиллигига бағишлаб кўриклар ўтказишаяпти. Бу жуда яхши. Бироқ бундай танловларнинг бадиий савияси ҳамда тарихий аҳамияти хусусида жиддийроқ ўйлаш керак. Яширмайлик, бу муҳим тадбирга кўпчилигимиз етарли эътибор бермаяпмиз.- Жонли мисол: яқинда Қарши шаҳрида 35 ёшгача бўлган бахшилар танлови ўтди. Кўрик бошланишидан бир кун аввал шогирдларимдан бирови уйимга келди. Қаршига кетаётган экан. Охири сўрадим: «нима, вилоят мутасаддилари бехабарми?» Унинг айтишича, маданият бошқармаси раҳбарлари транспорт масаласини ҳал қилолмагач, ўзларингиз бораверинглар, дейишибди. Энди ўйланг, бахшиларнинг кўпчилиги бизнинг вилоятдан-ку! Қолганлари қандай боради? Эртаси куни яна бири дўмбирасини кўтариб келиб қолди. Нима қилай, чидолмадим, бирга жўнадик. Борсам... деярли ҳамма вилоятдан бахшилар ва вакиллар бор. Сурхондарёдан йўқ. Уялиб кетдим.

Мен бу гапни гина қилиш учун айтмаяпман. Ахир, Тошкентдан танлов ташкилотчилари қанча катта ниятлар билан келишган. Кўрик яхши ўтди. Кўнглим тоғдек кўтарилиб қайтдим. Чунки иккинчи ўринга ҳозирча Ўзбекистонда ягона хотин-қиз бахши бўлмиш сурхондарёлик Зулхумор Шерназарова сазовор бўлди. Қолган учта совринли ўрин ҳам уч нафар шогирдимга насиб этди.

АЛПОМИШ ТОВКАГА УЙЛАНГАНМИ?

Шафоат Раҳматулло ТЕРМИЗИЙ, шоир:

– Билмадим, барибир бир гурунгда Алпомишдек ўлмас қаҳрамон сиймосининг яратилиш тарихи-ю, ўнлаб авлодларга етиб келгунича бошидан кечган кечмишларини айтиб адо қилолмасак керак. Мен «Алпомиш»нинг Сурхондарё вариантлари ҳақида гапирмоқчиман. Чунки аксариятимиз шу кунгача Фозил Йўлдош ўғли айтган «Алпомиш»ни ўқиб, ёдлаб улғайганмиз. Аслида-чи?

Олайлик, бизда мукаммал вариантлари ҳалиям яшаб келаяпти. Бир мисол айтаман: Фозил Йўлдош бобомиз тўлдиролмаган жиҳат – яъни Алпомишнинг Алпга айланиш жараёни бор Сурхонда. У Алпомишни бирдан Қалмоққа «жўнаттириб» юборади. Бунгача бизда яна 120 бет воқеа бор. Шу ўринда ўзимни кўпдан бери қийнаб келаётган бир муаммо десамми, дардними айтсам. Достончилик мактабларининг асл илдизлари Сурхондарё ва Қашқадарёга бориб тақалади. Лекин Ҳамид Олимжон Фозил бобомиз айтган достоннинг иккинчи қисмини, менинг назаримда, ўзи қаттиқ таҳрир қилган. Чунки унда Алпомишнинг Товкага уйланиши олиб ташланган. Бизнинг вариантда уйланиш жараёни бор. Яна бир томони, Сурхон нусхасида Қоражон Қалдирғочга зулм қилади. Бошига от солиб, кўпкарида улоқ қилиб чопиб юрганида Алпомиш Қултой чол қиёфасида бориб, Қоражоннинг бутини суғуриб кетади-ку! Бу томонлари, яъни уларнинг дўстга айланиш воқеалари «советлаштирилган». Яна бир жойи бор. Бойсари нега қайтиб келмайди? У Шоҳимардон отага борганида «сенинг аканг билан ўрталарингда ихтилоф чиқади, ёт ўлкага кетасан, ўша ёқда Ётбой деган ўғил туғилади, шундан кейингина қайтасан», дейди. Барчин қайтаётганида шу ўғил туғилмаган эди, у кутади. Алпомишнинг иккинчи бор қайтиб боришида пайдо бўлади. Бўлмаса, Бойсари қизини Алпомиш олиб келаётганида қайтиши керак эди-ку. Чунки ҳамма келаятувди, Барчин ҳам, барча эл-улус ҳам. Бу жойлари Фозил шоирда йўқ.

Менинг тахминимча, «Алпомиш»нинг ўттиздан кўпроқ варианти бор. Энди шу тўй шарофати билан ҳали чоп этилмаган, лекин эл орасида машҳур бўлган асл нусхаларни ёзиб олиш керак. Мана, қирғизлар «Манас»нинг 1000 йиллиги баҳонасида ана шундай йўл билан йўқолиб кетган нусхаларини ҳам тўплашди. Натижада ўнлаб мукаммал вариантлар дунёга келди. Мен бу билан Фозил Йўлдош айтган достон талабга жавоб бермайди, демоқчи эмасман. Тан олиш керак, у буюк шоир. Ва унинг айтган вариантини асос қилиб олиб, ана шу мезон билан тўплаш лозим. Ҳозир техник имкониятларимиз етарли, қанча тезроқ ёзиб олсак, улар бир-бирини тўлдиради. Хазинамиз бойийди. Аслида юбилейни ўтказишдан мақсад ҳам шу-да ўзи.

Достон қандай бўлса, шундай ёзиб олиш керак. Хўш, Товка Алпомишни яхши кўриб қолди. Чоҳга тушиб, лаҳм қазиб Алпомиш билан учрашди. Нега энди Алп унга уйланмаслиги керак? Бизнинг вариантда, юқорида айтдим, уйланади.

Яна бир томони: «Алпомиш» қўнғиротларнинг достони. Уларнинг этногенези жуда катта. Лекин биз энди унинг туғилган ё яшаган жойини излаб, талашиб юрсак, бу гўллигимиз бўлади. Унинг миллатиниям қидирмаслик керак. «Алпомиш» ўзбекларнинг тенгсиз достони. Қўнғиротлар – ўзбекнинг бир қавми. Бундай мукаммал бойлик бошқа миллатда йўқ.

МИЛЛИЙ ҚЎШИҒИМИЗ

Абдурасул ЖУМАҚУЛ, журналист:

– I-II асрларда шу ерда Кушон империяси, грек-Бақтрия давлати пайдо бўлган. Бу ёққа Искандар Зулқарнайн бостириб келган. Раҳшона деган подшоҳ қизига уйланган, дейишади. Ҳозир Сурхондарёдан Карпиз тангалари чиқаяпти. Ўша кушонлар ҳам, карпизлар ҳам, айтишларича, турк тилида сўзлашишган экан. Энди тасаввур қилинг: бизнинг тупроққа греклар келган бўлса, Ҳомер мероси ҳам келган. Демак, сизу биз Алпомишга менгзаётган Одиссей ҳам келган-да. Ҳеч муболағасиз айтса бўлади, Алпомишнинг шу заминда ўтганига шубҳа қилмаслик керак. Яна бир ғалати ўхшашликни қаранг: инсониятнинг биринчи достони шумерларнинг Гилгамиши ҳисобланади. Гилгамиш, Алпомиш, Тўхтамиш... булар бир-бирини тўлдирадиган буюк достонлардир. Ҳаммаси келиб-келиб бизга тўғри келади.

Дўстларимдан бири гапириб берганди: гуржилар тўй қилсалар келин-куёвларга сеп сифатида Шота Руставелининг «Йўлбарс терисини ёпинган паҳлавон» асарини тақдим этар экан. Бизда-чи? Кўп эшитамиз, ёшларга Алпомишдай ўғиллар, Ойбарчиндай қизлар тилаймиз. Амалда эса уйда ҳам, боғча ва мактабда ҳам Алпомиш ҳақида ҳеч нарса билмаймиз.

Биламиз, греклар ўз «Одиссея»си ёки қирғизлар улуғ «Манас»и билан ғурурланади. Энди биз, ўзбеклар ҳам ўзимизнинг катта ҳарфлар билан ёзсак арзигулик МИЛЛИЙ ҚЎШИҒИМИЗни дунёга танитайлик. Ҳиндларнинг машҳур «Маҳобҳорат»ини суюб кўрамиз ёки мутолаа қиламиз-ку! Нега энди ҳиндлар ё греклар, грузин ёки немислар бизнинг Алпомишимизни билмаслиги керак?!

«ТИРИК» МАНБАЛАР

Хушбоқ бахши МАРДОНАҚУЛ ўғли:

– Бизнинг авлодимиз бахшилар сулоласи ҳисобланади. Шерна бахши бобом **(онасининг отаси – Н.Ж)** бўлса, Мардонақул бахши отамдир. Танглайимиз дўмбира билан кўтарилган десам, ишонаверинг. Энди Алпомишга келсак, унинг камон отиб, от чоптириб ўтган тупроғи Бойсун — Қўнғирот эли. У ерлар ҳозир ҳам бор. Мисоллар келтирайин. Мана, Бешкўтон деган жой. Бойсари ўз акаси Бойбўридан закот учун аразлагандан кейин беш минг қўй билан келади. Бешта кўтон қурдиради. Ҳар кўтонга мингтадан қўй солади. Қалмоқларнинг подшоси Тойчахон эди. Шерободнинг Тургон деган дарёси Таллашқоннинг устидан оққан. Дарёнинг бир бетида – кунчиқар томонида қўнғиротлар яшаган бўлса, у тарафида қалмоқлар бўлган. Куйтан тараф, яъни то Хоразмгача бўлган чегарада улар яшаган. Ана шу Бешкўтон бойлари дарёдан бу томонга ўтиб келса, чопарлар Тойчахонга хабар беради. Беш минг қўйли Бойсари «биз сиздан мадад истаб, юрт тилаб келдик, бошпана беринг» деб хат йўллайди. Майли, молимизга закот берамиз, дейди. Тойчахон «ёрдам сўраб кептими, кўкрагидан итармайман, инсоф қиламан, мусулмон, пок-ҳалол одам экан, берганини берсин, закот сўраманглар, майли, беш минг қўйи ўтлайдиган ер ажратинглар», деб мулозимларига буюради...

Буларнинг ҳаммаси мендан яқиндагина Деновда ёзиб олинган вариантда бор. Мен шу жойларини бежиз келтирмадим. Чунки Тойчахоннинг қизи Товканинг қўрғониям шу ерда. Таллашқон деб бекорга ном берилмаган. Кўкалдошнинг оти Кўкдўнан билан Бойчиборнинг бир-бири билан талашиб юрган жойи шу ер. Муродтепа деган жой ҳам бор бизда. Унинг тарихи ҳам ғалати. Бойсари билан Бойбўри иккови бефарзанд пайтлари худога ёлвориб, шикор (ов)га чиққанда тепанинг устида уч одам келиб, Бойбўрини «тур, муродинг ҳосил бўлди, худойим сенга бир ўғил, бир қиз, Бойсари укангга эса бир қиз ато этди», деб уйғотади. Шунда Бойбўри сачраб уйғониб, укасини қучоқлаб, йиғлаб-йиғлаб суюнчилайди: «кел, энди шу тепада муродимиз ҳосил бўлди, номини Муродтепа қўяйлик. Болаларимиз улғайиб, шикорга чиқса, биринчи келиб шу тепани зиёрат қилсин», деб тайинлайди. Боботоғдан пойга чопгани-ю, Алпомишнинг зиндонигача Сурхондарёда борлиги — буларнинг ҳаммаси тарихий манба эмасми? Бундай аниқлик бошқа қайси халқлар достонида бор?

ЮРТИМИЗ ЖАВОҲИРЛАРИ

Тоштемир ТУРДИЕВ, филология фанлари номзоди, фольклоршунос, Денов тумани ҳокими ўринбосари:

– Тўғриси, Ўзбекистонда «Алпомиш»ни тўлиқ биладиганлар йўқ ҳисоб. Раҳматлик Қодир бахши биларди. Ҳозир Чоршаъм бахши, Хушбоқ бахши ва Абдуназар бахшиларгина айта олади, деб ўйлайман.

Яқинда Хушбоқ бахшини Деновга чорлаб «Алпомиш»ни ёзиб олдим. Видеотасмага 22 соатча вақт кетди. Матнини қоғозга тушириб ҳам бўлдим. 324 бет чиқди. Бу ҳазилакам достон эмас. Насиб этса, тўй баҳонасида китоб ҳолида юртдошларимиз қўлига тегса керак.

Яхшиси, келинглар, ана шу достондан бир парча ўқиб берайин:

Тим қора-я кўзлари,
Куйни бошла-я, келинжон.
Зулпак қўйган келинлар
Тўйни бошла-я, келинжон.
Биздай-биздай боболар
Уйни бошланг, келинлар.
Қизиқ-қизиқ айтинглар,
Яна-я қизиқ айтинглар.
Кўк кўйлагингни Барчин,
Кийгин-а дейман, келинжон.
Атлас кимхоб кўрпангни
Жийгина дейман, келинжон.
Ўнг тиззангга тизалиб
Суйгин-а дейман, келинжон...

Яна бошқа мулоҳазаларим ҳам бор. Бизнинг халқимиз достонни, қўшиқ-лапарларни севади. Ҳар бир гўшада, айниқса, Сурхондарё, Қашқадарё томонларда ранглари сарғайиб кетган достон-китоблару юз йиллик дўмбираларни кўз қорачиғидай асраб-авайлашади. Халқ оғзаки ижодининг энг нодир намуналарини авлодма-авлод етказиб келаётган оилалар кўп. Биз бу катта тўй баҳонасида маънавиятимизнинг асл дурдоналарини тўфонли йиллардан истиқлол замонигача етказиб, уларни эл ичра овоза қилолмаган фидойи инсонларнинг номларини йўқласак, руҳлари шод бўларди. Сурхондарёнинг ҳар бир гўшасини пиёда кезиб чиққан қашқадарёлик ҳассос-олим Абдимўмин Қаҳҳоровнинг тўплаган бойликларини ўрганиб, тадқиқ этиш пайти келди. Ёки ўзбекнинг ўлмас фольклоршуноси Чори Ҳамро меросини қачон ўрганамиз? Уларнинг ҳар иккиси ҳам тириклигида қадр топмади. Ахир улар «Алпомиш»у «Гўрўғли»ларнинг неча ўнлаб, бошқа халқ достонларининг юзлаб ноёб вариантларини ёзиб олган эдилар.

Шўролар замонида «Алпомиш»га айрича муносабат билдирилган. Ўша пайтларда чоп этилган китобларда миллий қадриятларимиз акс эттирилган эпизодлар достондан атайлаб олиб ташланган. Бугун-чи? Энди йўллар очилди, ҳеч қандай тазйиқ ва чекловлар йўқ. Айтишларича, XVIII асрда шерободлик Бобо шоирдан қолган мерослар ҳозир ҳам халқ орасида бор эмиш. Ёки Шерна бахши, Мардонақул бахши, Маматрайим бахши, Доно бахши сингари халқимизнинг суюкли бахшиларидан ёзиб олинган халқ оғзаки ижодининг энг нодир намуналарини излаб топиш керак.

Бетакрор, худо ёрлақаган истеъдод соҳиби, раҳматлик Қодир бахши Раҳим ўғли айтган «Алпомиш»нинг ҳалигача чоп этилмаганини қандай баҳолаш керак?

...Уч кунлик гурунг ҳеч тугамайди. Ҳар гал қайси бир бахши давramизга кирса, бирданига «Алпомиш»дан айтайинми, дея сўрайди. Биз эса секингина бош ирғаймиз. Гоҳ ҳазин, гоҳ жарангдор овозга дўмбира жўр бўлади. Жанубнинг қуёшли ҳарорати кўнгилларга-да самимий илиқлик олиб киради. Ва шунда юракларга ҳув олис-олислардан яна Алпомишнинг янгроқ саси эшитилади.

ШОБЕРДИ БАХШИ:

— Ҳо-о-в, нариёқдан жўнагандан кейин, Алпомишнинг отаси Бойбўрига туяни боқтириб қўйгандан сўнг, нима деса бўлади, туя Алпомишнинг изидан кетгач, «эгангдан қолгур кўбалча кетди», дейди. Бу Сурхон вариантида. Фозил Йўлдошда Қалдирғочга туя боқтирилади. Бизнинг эшитганларимизда туя Алпомишнинг ўтиб кетаётганини кўриб изидан сезади. «Сенинг сақлаган қулинг борма» деб туяни қайтарса, бошига тарсиллатиб таёқ тушади. Шунда Бойбўри бошимга тушгани шул экан-да, деб оғзи-бурнидан қон оқиб, зорланиб айтган сўзини қаранг:

Хала дейман, хала-ё,
Бошга жовди, жала-ё.
Етти йилдан бермағон
Уйни қурган қалъа-ё.
Тайлаб кетди ўлайин,
Алпомишдай бола-ё.
Сенга етдими нола-ё,
Мени десанг изингга қайт,
Эсайиб қолган гала-ё.

Хазон бўлмай боғда
гуллар сўлдима,
Аллоҳ, менинг бору
ҳушим олдима,
Чўпонлар кеп бошга
таёқ солдима,
Ё бўлмаса менинг
болам ўлдима.
Эганг бордай олчонглайсан
бесайир,
Сенинг эганг — менинг
болам келдима.
Гап келади куйганларнинг
сўзидан,
Қон оқади Бойбўрининг юзидан,
Хабар олмадим кетганган-а
қўзидан.
Эганг бордай олчонглайсан
бесайир,
Бораяпсан қандай
одамнинг изидан?

... Боласининг изидан бориб, иккови кўришгандан кейин ... отинг-ниям Алпомишнинг отига ўхшатдим, устингдаги эгариниям ўзимни эгаримга ўхшатдим, жасадинг ҳам ўзимга ўхшади, етти йилдан бери йиғлай-йиғлай кўзи кўр бўлиб қолган-да. Шунда энди қаранг, феълнинг кенглигини, юракнинг катталигини. Келдим, ота, деса, етти йилдан бермағон қанча азоб-уқубат ўтган, болам, деб жони чиқиб кетса, бўлади-ку! Йўқ, шунча йил чидадим, бир кунга ўлиб қоламанми, деб отасига танитмай ўтиб кетди...

Шунда «ё баччағар-ей, мендан олдин сен энангга топишдингми, ёлғончига аввал одам келганми, ё ҳайвон келганми», деди. «Йўлда кўрган отама, сенча бўлмадима» деб Алпомиш титраб кетади...

Гурунгни Норқобил ЖАЛИЛ ёзиб олди.

ЕТТИ ИҚЛИМ САДОСИ

ЯДРОСИЗ ДУНЁ САРИ

Яқинда БМТнинг Женева қароргоҳида ядро қуролидан холи ҳудуд барпо этишга келишиб олган беш Марказий Осиё давлати минтақа экспертлар гуруҳининг биринчи кенгаши бўлди.

Бундай гуруҳ ташкил этилишининг мақсадга мувофиқлиги тўғрисида Алмати декларацияси қабул қилинганидан кейин келишиб олинган эди. Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон ва Ўзбекистон экспертлари ҳамкорлик фаолиятида бир йиллик тажрибага эгалар. Минтақавий гуруҳ ўзининг бевосита фаолиятини «Марказий Осиё — ядро қуролидан холи ҳудуд» Тошкент анжумани ҳужжатлари мазмуни ва лойиҳаларини келишиб олиш зарурати пайдо бўлиши билан ўтган йилнинг май ойидан амалга ошира бошлади.

Маълумки, Тошкент баёнотида минтақа давлатлари номидан БМТдан консультатив ёрдам тўғрисида илтимос айтилган эди. Декабрда эса Тошкент анжуманининг якунини мустаҳкамловчи БМТ Бош Ассамблеясининг «Марказий Осиёда ядро қуролидан холи ҳудуд барпо этиш тўғрисида» махсус резолюцияси қабул қилинди. Ушбу резолюцияда, шунингдек, минтақа экспертлар гуруҳини ташкил этишда ёрдам кўрсатиш илтимоси таъкидланган эди. Бу эса амалий жиҳатдан экспертларимиз ишига БМТ ишончига сазовор бўлган халқаро эксперт гуруҳи маслаҳатлар беришини англатади.

Марказий Осиё экспертларининг Женева учрашуви ана шундай мутахассис иштирокида ўтди.

Доктор Жозеф Голдблат залга кириб келганида, унинг номзоди беш Марказий Осиё давлатлари вакиллари томонидан тасдиқланган эди. Аниқ шарҳлари зарур бўлмагунча суҳбатга қўшилмади.

Профессор Голдблат билан кейинроқ ўтказилган суҳбатимиздан шу нарса маълум бўлдики, олимнинг янги вазифаси нафақат унинг касбини, балки шахсини ҳам белгилайди. 30 йилдан ортиқ вақт мобайнида у қуролсизланиш, қуролланиш пойгаси жараёнлари устида изланишлар олиб бормоқда, Ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисидаги шартноманинг тайёрлов жараёнининг кўплаб музокараларида иштирок этган. У 20 йил нуфузли Стокгольм жаҳон халқаро муаммоларини ўрганиш институти (СИПРИ)-да қуролланиш ва қуролсизлантириш назорати бўйича дастурга раҳбарлик қилган.

Айни вақтда олим БМТнинг қуролсизланиш муаммоларини ўрганиш институтида консультант бўлиб ишламоқда ва бир вақтнинг ўзида дунё муаммоларини ўрганиш Женева институтининг вице-президенти ҳамдир. Женева университетида дарс беради. «Хавфсизлик бўйича мулоқот» журнали таҳририятининг фаолларидан.

Доктор Голдблат мақолалари ва китоблари билан машҳур. Унинг сўнгги «Қуролсизланиш ва қуролланиш устидан назорат» ва «Ядро қуролини тарқатмаслик тартиби: унинг аҳамияти ва истиқболлари» китоблари халқаро мутахассислар томонидан эътироф этилган, уларда 19-20 асрлар мобайнида халқаро ҳамжамиятнинг қуролланишга бўлган муносабатини ифодаловчи барча халқаро шартнома ва битимлар таҳлили ўз ифодасини топган. Унинг ҳали номланмаган янги асари ядро қуролини тарқатмасликка қарши муаммоларга бағишланган.

Жозеф Голдблат ва унинг рафиқаси Клэр ўнлаб хорижий тилларни билишади.

— Жаноб Голдблат, Сизни бизнинг бешлик билан ишлашга нима ундади?

— Ғоянинг ўзи ва минтақадаги ўзгаришлар. Яна бир муҳим жиҳати, тинчлик ташаббусини амалга оширишга кўмаклашиш имконияти.

Мен Марказий Осиё ҳудуди билан боғлиқ воқеалар ривожини диққат билан кузатиб келдим. Биринчи босқичда Президент Ислом Каримов БМТда бундай ҳудуд барпо этиш истагини эълон этган пайтда, адашмасам, бу 1993 йилда бўлган эди, мен буни қанчалик муваффақият қозонишини баҳолашга уринган эдим.

Бир сўз билан айтганда, мен ядро қуролидан холи ҳудуд муаммолари билан бутун умрим давомида шуғулланиб келмоқдаман. Замонавий технологиялар ривожланиши билан у янада долзарб аҳамият касб этмоқда. Аммо уни амалга ошириш жараёни осон кечмаяпти.

— Марказий Осиё ташаббуси эълон этилганига қарийб беш йил бўлди... Сизнинг-ча, совуқ уруш даври боши ва ҳозирги пайтда ядро қуроли ифодасида аниқ фарқлар борми?

— Сўнгги беш йилда ядро қуроли тўғрисидаги тасаввурлар ўзгарди. Ядро қуролига эга давлатларнинг ана шундай қуролга эга душманлари йўқолди. Лекин экологик хусусиятга эга, масалан, ядро арсеналларини сақлаш каби муаммолар юзага чиқмоқда. 1995 йилда Ядро қуролини тарқатмаслик шартномасини узайтириш бўйича ўтказилган Конференциядаги тортишувларда юзага келган тарқатмаслик тартибини ўзгартириш тенденцияси ядро қуроли узоқ вақт давомида дунё сиёсатининг муҳим жабҳаси бўлиб қолади, дейишга имкон беради. Кенг миқёсли, оламшумул уруш бошланиш эҳтимоли «ноль» даражада қолиши эътироф этилаётгани — бу аниқ. Аммо «тасодифий» ядро уруши муаммоси долзарб бўлмаса-да, бундай хавф мавжуд. Шунингдек, ядровий қуролсизланиш муаммоси кескинлиги ҳам шундай узоқ вақт мобайнида сақланиб қолади. Шунинг учун ҳам ядро қуролидан холи ҳудуд барпо этиш ядровий муаммолар умумий муҳокамасининг эътиборли мавзусига айланиб бормоқда. Марказий Осиёнинг ҳеч бир янги давлати унинг муҳокамасида энг бошидан иштирок этмади, шунинг учун ҳам Ўзбекистон, минтақа бошқа иштрокчиларининг мазкур мавзуга, ҳатто кечикиб бўлса-да замонавий дунё ҳақиқатларини чуқур идрок этиш ва унинг демократик тамойилларини мустаҳкамлаш далили сифатида қабул этилади.

Марказий Осиёда ядро қуролидан холи ҳудуд барпо этиш нуқтаи назаридан сўнгги беш йил муҳим давр бўлди. Зеро, ушбу давр мобайнида ташаббуслардан сиёсий эътирофга, минтақа даражасида Марказий Осиёда ядро қуролидан холи ҳудудни сиёсий қонунийлаштириш ва уни БМТ Бош Ассамблеяси доирасида қабул қилинган ҳужжатлар қаторига қўйишда муҳим қадамлар қўйилди. Ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисидаги шартноманинг ишлашини текшириш бўйича 2000 йилда ўтказилиши мўлжалланган Конференция тайёрлов қўмитаси иккинчи сессиясининг расмий рўйхатига киритилган Марказий Осиё давлатларининг ишчи ҳужжатлари Марказий Осиё бешлиги (М-5) ташқи сиёсат идоралари фаолиятининг ижобийлигини кўрсатмоқда.

Кузатувчилар томонидан таъкидланган яна бир нозик фикр шуки, М-5 доирасидаги муаммоларни тушуниш ҳаётий ва зарурийдир. Ушбу сўзлар билан Марказий Осиё халқлари манфаатларидан келиб чиқиб, ўз ташқи сиёсатларини юргизаётган Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Туркманистон ва Ўзбекистон раҳбарларига эҳтиромимни билдирмоқчиман.

— Ядро омили нуқтаи назаридан замонавий халқаро жараён икки асосий воқеага: тарқатмаслик тартибини мустаҳкамлаш ва ҳар қандай ядро синовларини тақиқловчи тартибни шакллантиришга асосланади. Айни пайтда воқелик мураккаблиги, баъзан эса ривожланишнинг глобал жараёнлари барқарорликнинг янги шакллари қарама-қаршиликларини намоён этмоқда. Жумладан, замонавий халқаро муносабатлар тизимида ядро қуролларининг роли ҳақидаги масала ҳал этилмаган. ЯҚТШ (Ядро қуролини тарқатмаслик шартномаси) ядро қуролига эга бўлиш арафасида турган давлатларга ҳам муносабат билдирмайди. Мазкур муаммоларнинг мавжудлиги пролиферант (ядро қуролига эга бўлиш арафасида турган) мамлакатлар ядро мақомини ҳуқуқий мустаҳкамлашга интилишларини тасдиқламоқда.

— Бунга уларни ядро қуролининг сиёсий аҳамияти ва оммавий қирғин қуролларини яратиш имкониятларининг мавжудлиги, миллий хавфсизлик зарурати баҳоси мажбур қилмоқда. Биргина ядровий портловчи қурилмага эга бўлиш давлатлараро муносабатларни ўзгартиради. Бу — бир кўриниш.

Иккинчиси, менимча, мураккаброқ жараён кўринишига эга. Ядровий бешликда қарама-қаршиликларнинг йўқлиги ноаниқлик ҳолатини келтириб чиқаради, шу билан бир қаторда ядро қуролидан холи тинчлик учун хавфсизлик ўлчовларини аниқлаш ҳали анча мушкул. Ниҳоят, учинчи ҳолат замонавий дунё зиддиятлари ўлчови баҳосида келиб чиқади, бу эса барқарорлик тамойиллари ва ядро омили тизимини ташкил этиш роли ўртасида ўзаро боғлиқликни белгилайди.

Бундай ҳолатдан чиқишнинг йўли ихтиёрийлик ўлчамлари асосларига жавоб бероладиган жойларда ядровий қуроллардан холи ҳудудларни яратишда эканлиги кўриниб турибди.

Ядро қуролига эга ва эга бўлмаган давлатлар алоҳида ядровий ўзаро муносабатларга тортилганлар, уларнинг ҳаракатлари Ядро қуролини тарқатмаслик шартномаси асосида мувофиқлаштирилиб турилади, унинг айрим моддалари эса янги ҳудудлар пайдо бўлишини олқишлайди.

Хотима ўрнида шуни айтишим мумкинки, Марказий Осиёда ядро қуролидан холи ҳудуд яратиш ташаббуси ядро тарқатиш жараёнлари юз бераётган ва ҳарбий-сиёсий кескинлик манбаси мавжуд бўлган бепоён минтақада харбий-сиёсий вазиятларни ойдинлаштиришга ёрдам берди. Бўлғуси Марказий Осиё Шартномасининг ўзига хос хусусиятларини аниқлаш жуда муҳимдир. Бу эса минтақа экспертлар гуруҳининг асосий вазифаларидан бўлади. Мен Марказий Осиёда ядро қуролидан холи ҳудуднинг амалга оширилиши глобал ва минтақа хавфсизлигини мустаҳкамлашга қодирлигига шубҳаланмайман.

— Ташаккур.

Суҳбатни минтақа экспертлар гуруҳининг Ўзбекистон томонидан вакили, Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги Сиёсий таҳлил ва истиқболни белгилаш бошқармаси бошлиғининг ўринбосари А.КАРИМОВА олиб борди («Жаҳон» ахборот агентлиги).

ҚИСҚА САТРЛАРДА

ТОКИО

Япония ҳукумати Қирғизистонга 50 минг АҚШ доллари миқдорида инсонпарварлик ёрдами беришга қарор қилди. Ўтган ойда республиканинг жанубий вилоятида кучли сув тошқини юз берган эди. Япония ҳукуматининг инсонпарварлик ёрдами тошқин асоратларини бартараф этишга сарфланади.

Япония Ташқи ишлар вазирлигининг маълум қилишича, ушбу маблағ Қирғизистон ҳукумати илтимосига биноан берилмоқда.

ЖЕНЕВА

Бу ерда Халқаро Меҳнат Ташкилотининг 86-бош конференцияси очилди. Унда меҳнаткашларнинг асосий ҳуқуқларини кафолатлаш тўғрисидаги декларация ҳамда болаларни оғир ишларга жалб қилишни тақиқлаш бўйича конвенция муҳокама қилинмоқда. Маълумотларга қараганда, ҳозир дунёда 250 миллион нафар бола оғир меҳнат билан шуғулланар экан.

ДЕҲЛИ

Ҳиндистонда бензин, тамаки ва айрим озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда хизмат кўрсатиш нархлари ошиб кетди.

Бензиннинг баҳоси ўртача 30 фоиз, чой ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари эса 5 фоиз қимматлашган. Айниқса, почта ва пойтахт аҳолисини сув билан таъминлаш хизмати 40 фоизга ошган. Бунинг сабаби Ҳиндистонга нисбатан қўлланилаётган иқтисодий жазо чоралари билан изоҳланади.

(ЎзА)

ШВЕЙЦАРИЯ: АЛП ТОҒЛАРИ ЭТАКЛАРИДА

«ХАЛҚ СЎЗИ» «НАРОДНОЕ СЛОВО»

Бош муҳаррир Аббосхон УСМОНОВ

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

БЎЛИМЛАР:
Парламент 133-57-34;
Ҳуқуқ ва қонунчилик 136-07-94;
Иқтисодиёт 136-36-65;
Қишлоқ хўжалиги 136-37-85
Маънавият 136-35-60, 132-10-65;
Хатлар 136-29-89, 133-07-48;
Фан, туризм, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик 132-12-08;
Халқаро ҳаёт 132-11-15;
Котибият 133-10-28;
Эълонлар 136-09-25.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00001
Буюртма Г — 096, 34565 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган.
Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди ва оператор Сергей ЛУКИН томонидан саҳифаланди.
Таҳририятга ҳажми 5 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.
Навбатчи муҳаррир — И. Ўтбосаров.
Навбатчи — Қ. Норқобил.
Мусаҳҳиҳ — Ф. Усмонов.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.
Босишга топшириш вақти—21.00 Босишга топширилди: 01.55 1 2 3 4 5 6